

Razvoj narodnih knjižnica u Hrvatskoj prema zelenim knjižnicama

Zečević, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:106953>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-18**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER BIBLIOTEKARSTVO
Ak. god. 2018./ 2019.

Ana Zečević

**Razvoj narodnih knjižnica u Hrvatskoj prema zelenim
knjižnicama**

Diplomski rad

Mentor: dr.sc. Radovan Vrana

Zagreb, srpanj 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(potpis)

Zahvaljujem svome mentoru dr. sc. Radovanu Vrani na savjetima i smjernicama pri izradi rada, svojoj obitelji i prijateljima na podršci i strpljenju, knjižnicama koje su sudjelovale u istraživanju te svim knjižnicama koje svojim malim, a opet velikim koracima pridonose očuvanju okoliša.

Sadržaj

Sadržaj.....	iv
1. Uvod.....	1
2. Uloga narodnih knjižnica u kontekstu održivog razvoja	3
3. Knjižničarstvo i ekologija	5
3.1. Zelena gradnja	6
3.2. Zeleno poslovanje	7
3.3. Zelene knjižnične usluge	8
4. Pokret zelenih knjižnica u Hrvatskoj	10
4.1. Nacionalna akcija <i>Pokrenimo zelene knjižnice</i>	12
4.2. Projekt <i>Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku</i>	13
4.2.1. <i>Zeleni festival</i>	14
4.2.2. Konferencija <i>Let's Go Green!</i>	15
4.2.3. <i>Održive tribine Let's Go Green!</i>	15
4.3. <i>Zelena knjižnica energetske efikasnosti</i>	16
5. Zelene narodne knjižnice u Hrvatskoj	18
5.1. Knjižnica i čitaonica "Fran Galović" Koprivnica	18
5.2. Gradska knjižnica Slavka Kolara Čazma	20
5.3. Knjižnice grada Zagreba	21
5.4. Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek.....	23
5.5. Gradska knjižnica Vukovar	24
5.6. Gradska knjižnica Rijeka	26
5.7. Gradska knjižnica "Franjo Marković" Križevci.....	27
6. Istraživanje razvoja narodnih knjižnica u Hrvatskoj prema zelenim knjižnicama	29
6.1. Svrha i cilj istraživanja.....	29
6.2. Metodologija istraživanja.....	30

6.3. Rezultati istraživanja	30
6.3.1. Zgrada knjižnice.....	32
6.3.2. Poslovanje zelene knjižnice	32
6.3.3. Knjižnične usluge.....	34
6.4. Zaključak istraživanja i rasprava.....	40
7. Zaključak.....	42
8. Literatura.....	43
9. Prilozi.....	53
9.1. Anketni upitnik.....	53
9.2. Popis slika	58
Sažetak	59
Summary	60

1. Uvod

Knjižnice 21. stoljeća više nisu samo mjesta koja posjeduju te korisnicima posuđuju knjižnu i neknjižnu građu, već mjesta koja, ukoliko žele zadržati korisnike, moraju osluškivati njihove potrebe te pratiti promjene u društvu. Jedna od bitnih promjena u društvu je sve veće zagađenje okoliša koje vodi prema njegovu uništenju. Očuvanje okoliša potreba je korisnika, iako tu potrebu mnogi još nisu osvijestili. Knjižnice kao mjesta koja podupiranjem obrazovanja doprinose napretku društva, problem okoliša ne bi trebale zanemarivati, već bi trebale raditi na njegovu rješavanju kako bi očuvale društvo kojemu služe.

Knjižničarstvo i ekologiju povezuje pojam zelene knjižnice. Nekoliko je načina na koji knjižnice mogu doprinijeti očuvanju okoliša te smanjiti svoj negativni utjecaj na njega. Jedan od načina kojima je to moguće postići izgradnja je knjižnične zgrade u skladu s načelima zelene gradnje, što ipak uvelike ovisi o raspoloživim financijskim sredstvima. Mnoge knjižnice nisu u mogućnosti imati održive zgrade, stoga zelene knjižnice u smislu zelene knjižnične zgrade u radu neće biti pobliže razmatrane. Ono što knjižnice mogu učiniti, a to ovisi ponajprije o motivaciji rukovodstva i zaposlenika, uvođenje je zelenog poslovanja te ponuda zelenih knjižničnih usluga za korisnike. Zeleno poslovanje dio je društveno odgovornog poslovanja koje uključuje štednju energije i resursa, smanjenje otpada te njegovo recikliranje, nabavu i upotrebu ekoloških proizvoda te suradnju s lokalnom zajednicom i vlastima u području zaštite okoliša (Poticanje energetske efikasnosti u Hrvatskoj, bez dat.). Zelene knjižnične usluge odnose se na ponudu informacija okolišne tematike koje su okupljene u tzv. zelene zbirke (engl. *green collections*), na ekološku edukaciju korisnika i zaposlenika knjižnice kroz različite tematske aktivnosti i programe, ali i na posudbu neknjižne građe kao što je, primjerice, alat (Sahavirta, 2019).

Svrha je ovoga rada prikazati doprinos pojedinih narodnih knjižnica u Hrvatskoj očuvanju okoliša svojim poslovanjem te provođenjem aktivnosti i programa kojima razvijaju ekološku svijest zajednice. U fokusu rada su narodne knjižnice s obzirom na to da služe kao mjesto susreta korisnika različitih skupina te kao potpora cjeloživotnom obrazovanju.

U uvodnom dijelu rada ukratko je objašnjen pojam održivog razvoja te uloga knjižnica u promicanju ciljeva održivog razvoja s naglaskom na narodne knjižnice. Drugi dio rada povezuje knjižničarstvo i ekologiju kroz pojmove zelena knjižnica te elemente zelene gradnje, zelenog poslovanja i zelenih knjižničnih usluga. Treći dio rada donosi povijest

pokreta zelenih knjižnica u Hrvatskoj od njegovih početaka 2011. godine do danas. U zasebnim poglavljima izdvojeni su akcija *Pokrenimo zelene knjižnice*, projekt *Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku* sa *Zelenim festivalom*, konferencijom *Let's Go Green!* i *Održivim tribinama* te *Zelena knjižnica energetske efikasnosti*. Središnji dio rada posvećen je zelenim narodnim knjižnicama u Hrvatskoj. Izdvojeno je sedam narodnih knjižnica koje su se u posljednje dvije godine istaknule zelenim aktivnostima i programima. To su: Knjižnica i čitaonica "Fran Galović" Koprivnica, Gradska knjižnica Slavka Kolara Čazma, Knjižnice grada Zagreba, Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, Gradska knjižnica Vukovar, Gradska knjižnica Rijeka te Gradska knjižnica "Franjo Marković" Križevci. Završni dio rada donosi istraživanje provedeno među 82 narodne knjižnice u Hrvatskoj, a kojim se nastojao ispitati njihov razvoj prema zelenim knjižnicama. Istraživanjem su obuhvaćeni knjižnična zgrada, poslovanje zelene knjižnice te zelene knjižnične usluge.

2. Uloga narodnih knjižnica u kontekstu održivog razvoja

Prema Malnar (1996) narodna knjižnica namijenjena je bez ikakvih ograničenja cjelokupnom pučanstvu određenoga područja u svrhu podizanja razine opće izobrazbe, obaviještenosti i kulture, poticanja stručnog i znanstvenog rada te osobne kreativnosti, posebice kod djece. Narodne knjižnice također imaju važnu ulogu u razvoju te izgrađivanju demokratskog društva time što omogućuju pojedincu pristup širokom i raznolikom spektru znanja, ideja i mišljenja (IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice, 2011).

Održivi razvoj definira se kao ekonomski razvoj koji u potpunosti uzima u obzir djelovanje ekonomske aktivnosti na okoliš i osniva se na obnovljivim izvorima dobara ("Održivi razvoj", bez dat.). Tri sastavnice održivog razvoja su društvo, okoliš i gospodarstvo (Pavić-Rogošić, 2010). O održivom razvoju raspravljalo se na konferenciji Ujedinjenih naroda 2015. godine kada je usvojen *Program globalnog razvoja za 2030. (Agenda 2030)* sa 17 globalnih ciljeva održivog razvoja. Radi se o sljedećim ciljevima: svijet bez siromaštva; svijet bez gladi; zdravlje i blagostanje; kvalitetno obrazovanje; rodna ravnopravnost; čista voda i sanitarni uvjeti; pristupačna energija iz čistih izvora; dostojanstven rad i ekonomski rast; industrija, inovacije i infrastruktura; smanjenje nejednakosti; održivi gradovi i zajednice; odgovorna potrošnja i proizvodnja; zaštita klime; očuvanje vodenog svijeta; očuvanje života na Zemlji; mir, pravda i snažne institucije; partnerstvom do ciljeva (Pavić-Rogošić, 2015).

Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova (engl. International Federation of Library Associations and Institutions, dalje u tekstu IFLA) osmislio je *Međunarodni program javnog zagovaranja* (International Advocacy Programme – IAP) kao potporu javnim zagovaračima prilikom promicanja važnosti uloge knjižnica za ostvarivanje ciljeva održivog razvoja iz UN-ove *Agende 2030*. Programom se nastoji podići svijest o potrebi angažmana knjižničarskih djelatnika u lokalnoj zajednici, kao i na nacionalnoj i regionalnoj razini. Uključeni pojedinci obvezali su se da će nastojati što više utjecati na donosioce odluka u svojim sredinama i poticati knjižničarske djelatnike i druge partnere na pojačani aktivizam vezano uz ostvarivanje ciljeva UN-ove *Agende 2030* (Bačić, 2018).

U podupiranju ciljeva održivog razvoja narodne knjižnice imaju prednost jer su one javno dostupni prostori otvoreni za korisnike svih dobnih skupina (Dragaš, 2017). UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice (1994) ističe kako narodna knjižnica kao mjesni prilaz znanju osigurava osnovne uvjete za učenje kroz cijeli život, neovisno odlučivanje i kulturni

razvitak pojedinca i društvenih skupina. U IFLA-inim smjernicama za narodne knjižnice (2011) navodi se kako je pismenost ključ obrazovanja i znanja, a narodna knjižnica treba aktivno podržavati različite vrste opismenjavanja. Jedno od njih je i ekološko opismenjavanje, razvijanje svijesti o problemima okoliša i utjecanje na usvajanje navika korisnika koje bi bile manje štetne za okoliš. Zeleno ili ekološko opismenjavanje samo je jedan od načina na koji narodne knjižnice mogu doprinijeti očuvanju okoliša kao jedne od sastavnica održivog razvoja. U nastavku rada bit će pobliže opisano na koji se način knjižnice mogu povezati s ekologijom te postati prepoznatljive kao zelene knjižnice.

3. Knjižničarstvo i ekologija

Zelena knjižnica (engl. *green library*) ili održiva knjižnica (engl. *sustainable library*) označava knjižnicu koja je dizajnirana tako da minimizira negativan utjecaj na okoliš, a maksimizira kvalitetu unutarnjeg okoliša pažljivim odabirom lokacije knjižnice, upotrebom prirodnih građevinskih materijala i biorazgradivih proizvoda, štednjom resursa (vode, energije, papira) i odgovornim odlaganjem otpada (recikliranje, itd.) (“Sustainable library”, 2019).

Međutim, pojam zelena knjižnica može se odnositi i na one knjižnice koje nisu smještene u održivoj zgradi, ali su svoje poslovanje učinile ekološki prihvatljivijim (uvođenjem niza mjera koje doprinose uštedi energije, odvajanjem otpada i sl.). Činjenica je da knjižnice iskorištavaju prirodne resurse i stvaraju otpad, pa stoga ni negativan utjecaj poslovanja knjižnica na okoliš nije zanemariv. Jedno od rješenja prelazak je na zeleno poslovanje o kojem će više riječi biti u nastavku rada.

Osim održivom zgradom i zelenim poslovanjem, knjižnice mogu biti zelene po svojim uslugama kojima promiču održivi razvoj i zaštitu okoliša. Različitim aktivnostima i projektima okolišne tematike razvijaju zelenu pismenost kod korisnika, a njihova provedba ovisi ponajprije o zainteresiranosti knjižničara. Bačić (2018) ističe da knjižničari kao odgovorni profesionalci, sukladno svom poslanju i etičkim normama, imaju obvezu poduzimati potrebne aktivnosti vezane uz unapređivanje života zajednice kojoj služe.

IFLA je 2009. godine shvatila kako bi knjižnice uvelike mogle doprinijeti održivosti, ali da mnogi knjižničari ne posvećuju pažnju ekološkim problemima. Kako bi se to promijenilo unutar IFLA-e osnovana je Radna skupina za okoliš, održivost i knjižnice (Environment, Sustainability and Libraries Special Interest Group, dalje u tekstu ENSULIB). Skupina se bavi sljedećim pitanjima: učincima klimatskih promjena na knjižnice, uvođenjem ekološki prihvatljivih praksi u knjižnice, preporukama za zaštitu okoliša unutar knjižničarske struke, povećanjem i promocijom informacijskih izvora i usluga koje se bave pitanjima održivoga razvoja i zaštitom okoliša te razvijanjem ekološke osviještenosti samih knjižničara (Environment, Sustainability and Libraries Special Interest Group, bez dat.).

Kako bi nagradila knjižnice koje se posvećuju zaštiti okoliša te stvorila svijest o društvenoj odgovornosti knjižnice i njezinoj ulozi u obrazovanju za okoliš, ENSULIB od 2016. godine dodjeljuje Nagradu za najbolju zelenu knjižnicu (Green Library Award). U

2016. godini na natječaj se prijavilo 30 knjižnica, 2017. godine 35 knjižnica, 2018. godine 32, a u 2019. godini 34 knjižnice (IFLA Green Library Award, bez dat.).

Zelena knjižnica u pravom smislu bila bi spoj tri gore navedena elementa – održive zgrade izgrađene po načelima zelene gradnje, zelenog poslovanja te aktivnog pružanja zelenih knjižničnih usluga. Navedeni elementi pobliže su opisani u nastavku rada.

3.1. Zelena gradnja

Osnovno načelo održivog razvoja u graditeljstvu je korištenje što manje prirodnih resursa i stvaranje što manje štetnog otpada (Bjegović, Štirmer i Serdar, 2010). Budući da je graditeljstvo prepoznato kao veliki potrošač prirodnih i energetske resursa, održiva gradnja javlja se kao prioritet suvremenog graditeljstva i energetike, te djeluje u neraskidivoj vezi s principima održivog razvoja. U cilju promjene negativnih trendova neophodno je postići ravnotežu između tri međusobno ovisne ključne sastavnice održivog razvoja – ekološke, gospodarske i sociokulturne sastavnice (Dubraja i Mikulić, 2018).

Kako bi se unaprijedila zelena gradnja u svijetu su razvijeni brojni sustavi certificiranja održivih građevina, kao što su LEED (Sjedinjene Američke Države), BREEAM (Velika Britanija), DGNB (Njemačka), SBTool (Kanada), CASBEE (Japan), Green Star (Australija), Minergie (Švicarska) i drugi. Ocjena ovih sustava temelji se na vlastitim kriterijima, a područje ocjenjivanja osim energetske učinkovitosti uključuje i druge ekološke, socijalne i gospodarske parametre koji utječu na održivi razvoj, poput zdravlja ljudi i okoliša, uštede vode, odabira materijala ili kvalitete unutarnjeg prostora (Dubraja i Mikulić, 2018).

Neki od kriterija koje bi zelene knjižnične zgrade trebale ispunjavati su: lokacija odabrana tako da je lako dostupna javnim prijevozom ili pješke; zgrada izgrađena od neštetnih, prirodnih, reciklabilnih i izdržljivih materijala; uzimanje u obzir energetske učinkovitosti i štednje energije prilikom uvođenja sustava osvjetljenja, grijanja i hlađenja; korištenje obnovljivih izvora energije; briga o kvaliteti unutarnjeg zraka; iskorištavanje prirodne svjetlosti; izdržljiv namještaj načinjen od prirodnih materijala te zeleni krov i vrtovi (Sahavirta, 2019).

Primjeri knjižnica u svijetu koje se ističu svojom zelenom zgradom su: Nacionalna knjižnica Singapur, Knjižnica Leo and Dottie Kolligian u Sjedinjenim Američkim Državama, Taipei Public Library Beitou Branch u Tajvanu, Središnja knjižnica Oodi u Finskoj te brojne druge.

3.2. Zeleno poslovanje

O zelenom poslovanju govori se u kontekstu društveno odgovornog poslovanja. Društveno odgovorno poslovanje označava koncept u kojem poslovni subjekt odlučuje na dobrovoljnoj osnovi doprinositi boljem društvu i čistijem okolišu. Ovakvo poslovanje uključuje lokalnu zajednicu, poslovne partnere i dobavljače, potrošače, javnu upravu, lokalne udruge i sl. (Vrdoljak Raguž i Hazdovac, 2014). Temeljna područja djelovanja poduzeća u kontekstu društveno odgovornog poslovanja su: ponašanje na tržištu, odnos prema zaposlenima, odnos s lokalnom zajednicom i društvom u cjelini te odnos prema okolišu (Poticanje energetske efikasnosti u Hrvatskoj, bez dat.).

Segment društveno odgovornog poslovanja koji u obzir uzima utjecaj na okoliš, tj. nastoji povećati efikasnost korištenja resursa te tako smanjiti negativan utjecaj na okoliš naziva se zeleno poslovanje ("Zeleno poslovanje", bez dat.). Utjecaj na okoliš smanjuje se racionalnom upotrebom resursa, smanjenjem emisija u zrak, tlo i vode te smanjivanjem količine otpada kroz odvojeno sakupljanje otpada i recikliranje. Takva praksa smanjuje ujedno i troškove poduzeća (Pavić-Rogošić, bez dat.).

Male promjene na razini pojedinca mogu učiniti velike promjene na razini organizacije te je u tom kontekstu razvijen koncept zelenog ureda. "Zeleni ured je naziv za skup aktivnosti koje bi zaposlenici, u okviru redovnih aktivnosti, trebali prakticirati kako bi se u svakodnevnom uredskom poslovanju smanjio negativan utjecaj na okoliš, a povećala efikasnost korištenja resursa" (*Vodič kroz zeleni ured: Priručnik*, str. 4). Osnovna načela zelenog ureda su: efikasno korištenje energije i materijala, smanjenje otpada te recikliranje (Poticanje energetske efikasnosti u Hrvatskoj, bez dat.) Ciljevi zelenog ureda su: smanjenje financijskih troškova koji se odnose na potrošnju energenata, smanjenje financijskih troškova koji se odnose na nabavu uredskog materijala i putovanja, smanjenje količine otpada proizašlog iz uredskih aktivnosti, smanjenje količine stakleničkih plinova nastalih potrošnjom resursa, podizanje ekološke svijesti zaposlenika, dobra slika u javnosti kao društveno i ekološki odgovornih organizacija, lakše usklađivanje sa sve strožim zakonima u području zaštite okoliša i energetike te posljedično poboljšanje uvjeta rada i produktivnosti (*Vodič kroz zeleni ured: Radna knjiga*, 2009).

Za ostvarivanje zelenih ciljeva potrebno je ohrabriti pojedince i organizacije da uvide razliku pri nabavi i konzumaciji zelenih proizvoda i usluga, na poslu i kod kuće, i na taj način utječu na poslovne subjekte koji sudjeluju na tržištu ponude i potražnje. Promjene trebaju biti

ugrađene i u poslovanje organizacija na razini uprave koja odlučuje o ulaganjima u uredsku infrastrukturu te o procesima koji utječu na odabir tehnologija, stupanj njihovog iskorištavanja te ekološke i financijske povrate ulaganja (Poticanje energetske efikasnosti u Hrvatskoj, bez dat.).

Promjene koje knjižnice mogu uvesti u svoje poslovanje, a koje ne zahtijevaju velika financijska ulaganja su: gašenje elektroničkih uređaja kada se ne upotrebljavaju (npr. gašenje računala za vrijeme pauze), smanjenje količine ispisanih dokumenata, korištenje prirodnog svjetla, upotreba štednih žarulja i senzorske rasvjete, automatska regulacija grijanja i hlađenja, ugradnja senzora na slavinama za vodu, odvajanje otpada i dr. (Poticanje energetske efikasnosti u Hrvatskoj, bez dat.).

3.3. Zelene knjižnične usluge

Zelena zgrada i zeleno poslovanje mogu biti obilježja i drugih ekološki odgovornih institucija i poduzeća, a ne samo zelenih knjižnica. Ono što je svojstveno samo zelenim knjižnicama su zelene knjižnične usluge: zelene zbirke, posudba neknjižne građe, organiziranje i sudjelovanje u različitim vrstama događanja usmjerenima na podizanje svijesti o važnosti očuvanja okoliša te provođenje programa i projekata iste tematike (Sahavirta, 2019).

Knjižnice kao mjesta koja prikupljaju i daju na korištenje informacije, trebaju svojim korisnicima ponuditi i informacije o okolišu. Okupljanjem takvih informacija na jednom mjestu, fizičkom ili virtualnom, knjižnice stvaraju zelene zbirke (Sahavirta, 2019). Zelene zbirke mogu obuhvaćati knjige, časopise, zakone, pravilnike, brošure i druge edukativne materijale o okolišu i njegovoj zaštiti u tiskanom ili elektroničkom obliku.

Time što svojim korisnicima pružaju informacije o ekologiji i održivom razvoju, zelene knjižnice doprinose razvoju zelene pismenosti svojih korisnika i šire društvene zajednice. Zelena pismenost podrazumijeva informiranost o održivom razvoju društva i nužnosti zaštite okoliša, sposobnost kritičkoga mišljenja o ekološkim temama te stjecanje znanja i vještina potrebnih za poboljšavanje kvalitete vlastitoga života i života čitave zajednice (Dragaš, 2017).

Osim ponudom literature okolišne tematike, zelene knjižnice djeluju kao ekološki edukatori kroz različite tematske aktivnosti i programe namijenjene korisnicima i zaposlenicima knjižnice. Zeleno opismenjavanje provodi se kroz predavanja, edukativne i

kreativne radionice, predstavljanja knjiga i projekcije dokumentarnih filmova okolišne tematike, tematske izložbe, uređenje knjižničkog okoliša, akcije na javnim površinama i dr. (Dragaš, 2017). Neke od zelenih aktivnosti koje su provele knjižnice dobitnice IFLA-ine Nagrade za najbolju zelenu knjižnicu su: radionica sortiranja otpada za djecu uz korištenje računalne igrice *Garbage hero*, razmjena sjemena, gradnja hotela za kukce, edukativne pješačke ture o biljkama vođene po parkovima i uz obližnje ceste, dijeljenje viška hrane u suradnji s lokalnim aktivistima, sadnja drveća i cvijeća te briga o posađenom, čišćenje parka, kreativne radionice za izradu različitih novih predmeta od starih predmeta, organizirana događanja za prikupljanje starih baterija, plastičnih čepova i starog papira, zajedničko uređenje zimskog vrta knjižnice te brojna predavanja okolišne tematike (Hauke, 2019). Ovisno o vrsti knjižnice, strukturi njezina članstva te tipu mjesta u kojem je smještena, knjižničari osmišljavaju programe i odabiru teme koje će na najbolji način zadovoljiti njihove korisnike (Dragaš, 2017).

Govoreći o novim knjižničnim uslugama ističe se kako knjižnice danas više nisu samo mjesta za posudbu knjiga, glazbe i filmova, već i mjesta na kojima je moguće posuditi predmete koji lokalnoj zajednici trebaju, a neki od njih vezani su uz promociju zdravog i održivog načina života. Tako na primjer pojedine knjižnice omogućuju posudbu vrtnog i stolarskog alata ili pak kuhinjskih potrepština (Aldrich, Benton, Schaper i Scherer, 2013).

U stvaranju slike knjižnice kao ekološkog edukatora važna je promocija te suradnja s lokalnom zajednicom. Stoga se u zelene knjižnične aktivnosti ubrajaju i izrada tematskih tiskanih materijala, izdavačka djelatnost, postavljanje obavijesti na mrežnim stranicama i društvenim mrežama knjižnice te suradnja i osiguravanje fizičkog i virtualnog prostora ekološkim udrugama i projektima u lokalnoj zajednici (Pejić, 2018).

4. Pokret zelenih knjižnica u Hrvatskoj

Ideja zelene knjižnice u Hrvatskoj se pojavila 2011. godine kada je Društvo bibliotekara Istre, pod vodstvom tadašnjeg predsjednika Društva Ivana Kraljevića, pokrenulo projekt *Zelena knjižnica*. Projekt je započeo projekcijom francuskog dokumentarnog filma *Dom*, a nastavio se projekcijama drugih filmova ekološke tematike, predavanjima, tribinama te promocijama knjiga. Do kraja 2018. godine u sklopu projekta održane su 162 aktivnosti, a posjetilo ih je 8000 korisnika. Većina aktivnosti provedena je u Sveučilišnoj knjižnici u Puli te na Fakultetu ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković". U projekt su od početka bile uključene i narodne knjižnice u Puli, Pazinu, Umagu, Buzetu, Labinu, Rovinju, Poreču i Novigradu (Kraljević, 2019).

Širenju ideje zelene knjižnice doprinijelo je predstavljanje projekta na 38. skupštini Hrvatskog knjižničarskog društva održanoj 2012. godine u Osijeku. To je ujedno bilo i prvo izlaganje o zelenim knjižnicama u Hrvatskoj. Nakon toga uključile su se narodne knjižnice iz drugih dijelova Hrvatske - Knjižnica i čitaonica "Fran Galović" Koprivnica, Knjižnica "Juraj Šižgorić" Šibenik te Gradska knjižnica Vukovar. Uključivanjem većeg broja knjižnica javila se potreba za osnivanjem tijela koje bi koordiniralo suradnju zelenih knjižnica te radilo na njihovoj promociji (Kraljević, 2019).

Sljedeća, 39. skupština Hrvatskog knjižničarskog društva, održana u Splitu 2014. godine na temu *Knjižnice - od misije do strategije* imala je za cilj preispitati postojeće stanje te pokušati odrediti pravce razvoja hrvatskih knjižnica i hrvatskoga knjižničarstva gledano iz perspektive tehnoloških i društvenih promjena koje utječu na rad knjižnica i potiču trendove u knjižničarstvu ("39. skupština Hrvatskoga knjižničarskog društva", 2014). Tema je posvećena i zelenim knjižnicama te je formirana Radna grupa za zelene knjižnice pri Sekciji za upravljanje i tehnologiju Hrvatskog knjižničarskog društva. Članovi osnivači bili su Edita Bačić (Pravna knjižnica Sveučilišta u Splitu), Melinda Grubišić Reiter (Knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik), Dijana Sabolović-Krajina i Petar Lukačić (Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica) te u svojstvu predsjednika Ivan Kraljević (Sveučilišna knjižnica u Puli) (Kraljević, 2019). Grupa je osnovana kako bi uspostavila mrežu knjižnica prema obrascu istarskog projekta u svrhu edukacije javnosti i podizanja svijesti o održivom društvu i nužnosti zaštite okoliša kroz knjižnice i knjižničarska društva. Osim ovog segmenta, radna grupa bavi se i pitanjima energetske učinkovitosti u knjižnicama ("Radna grupa za zelene knjižnice", bez dat.).

Od veljače do travnja 2015. godine Grupa je provodila online anketu među hrvatskim knjižnicama kako bi pronašla knjižnice zainteresirane za sudjelovanje u projektu *Zelena knjižnica*. U anketi su sudjelovale 174 knjižnice, tj. 10% svih knjižnica u Hrvatskoj, od čega su 29% činile narodne knjižnice. Rezultati ankete pokazali su da su knjižničari zainteresirani za sudjelovanje u projektu te je Radna grupa odlučila nastaviti nuditi informacije i poduku za knjižničare u vidu predavanja, radionica te promocije održivog razvoja u društvu (*Izveštaj Radne grupe*, 2015).

U travnju 2016. godine Knjižnica Ekonomskog fakulteta u Osijeku organizirala je okrugli stol pod nazivom *Kreiranje knjižnica zelene boje*. Svrha okruglog stola bila je da knjižnice sudionici prezentiraju svoje eko projekte, da se dogovore aktivnosti usmjerene na informiranje i educiranje javnosti, širenje svijesti o održivom razvoju te korisnosti pravilnog gospodarenja otpadom i nužnosti zaštite okoliša (“Okrugli stol”, 2016).

Na 41. skupštini Hrvatskog knjižničarskog društva održanoj 2016. godine u Primoštenu jedna od podtema bila je *Knjižnice kao prostor i zelena knjižnica* (“41. skupština Hrvatskoga knjižničarskog društva”, 2016). Održano je sedam izlaganja u tematskom bloku *Zelena knjižnica – prilagodba knjižnica promjenama u suvremenom društvu* te su izložena dva postera na istu temu (*Izveštaj Radne grupe*, 2017). Svrha predavanja bila je podizanje svijesti o nužnosti uključivanja u ovakve projekte, motiviranje knjižničara i dijeljenje iskustva i znanja o provedbi projekta (*Izveštaj Radne grupe*, 2016).

U studenom 2016. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu održan je još jedan okrugli stol na temu *Zelene knjižnice* kako bi se javnost osvijestilo o uslugama, aktivnostima, događanjima, izdanjima i projektima koje knjižnice u Hrvatskoj provode kao društveno odgovorne ustanove i predvodnice u širem usvajanju i provođenju načela ekološki održivoga razvoja (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2016). Programom okruglog stola moderirao je Mladen Iličković, autor i urednik emisije *Eko zona*, koji je tom prilikom istaknuo važnost umrežavanja ustanova različitih profila koje imaju isti cilj, a to je educirati i informirati te na taj način osvijestiti o potrebi ekološkog djelovanja (“Projekt Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku”, 2017).

U širenju ideje zelene knjižnice iznimno je važna mrežna stranica projekta *Zelena knjižnica* jer služi kao karika koja povezuje sudionike i korisnike projekta. Na njima se objavljuju najave aktivnosti knjižnica (predavanja, radionice, promocije knjiga, projekcije filmova) te osvrta na aktivnosti. Osim vijesti o aktivnostima, mogu se pregledavati i

fotografije te kratki filmovi vezani uz aktivnosti, ali i poučni filmovi iz područja ekologije te ostali poučni sadržaji vezani za održivi razvoj i zaštitu okoliša (Kraljević, 2013).

U 2019. godini Radna grupa za zelene knjižnice namjerava nastaviti održavati predavanja o zelenim knjižnicama, *Održive tribine*, eko izložbe, petu nacionalnu akciju *Pokrenimo zelene knjižnice* te nastaviti pružati podršku knjižnicama (“Radna grupa za zelene knjižnice – Plan i program”, bez dat.). Spomenuta nacionalna akcija *Pokrenimo zelene knjižnice*, ciklus tribina pod nazivom *Održive tribine*, kao i projekti *Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku* te *Zelena knjižnica energetske efikasnosti* pobliže su predstavljeni u nastavku rada.

4.1. Nacionalna akcija *Pokrenimo zelene knjižnice*

Akcija *Pokrenimo zelene knjižnice* započela je u svibnju 2015. godine kako bi motivirala knjižnice da po uzoru na istarski projekt *Zelena knjižnica* započnu samostalno provoditi zelene aktivnosti. Akcija je započela projekcijama filmova prikazanih na *E?! – Okolišnom film festivalu*, a prikazivanje je omogućila Zelena akcija. U akciju se do studenog 2015. godine uključilo 67 knjižnica (*Izveštaj Radne grupe*, 2015).

Druga nacionalna akcija *Pokrenimo zelene knjižnice* pokrenuta je u rujnu 2016. godine također u partnerstvu sa Zelenom akcijom. Knjižnice koje su se uključile dobile su pristup filmovima s trećeg *E?! – Okolišnog film festivala*. Knjižnice su bile pozvane da se uključe u akciju putem elektroničke pošte, stranica Hrvatskog knjižničarskog društva, Facebook stranica HKD-a i Zelene knjižnice, a bilo je i objava u medijima. Do kraja godine akciji se odazvalo 20 knjižnica (*Izveštaj Radne grupe*, 2017).

Treća akcija započela je u svibnju 2017. godine, a omogućeno je prikazivanje filmova s četvrtog *E?! – Okolišnog film festivala*. Akcija je trajala cijelu godinu, a mogućnost korištenja sadržaja nastavila se i u 2018. godini. Knjižnice su i ovaj put informirane na isti način. Odazvalo se 75 knjižnica i knjižničarskih udruga (*Izveštaj Radne grupe*, 2018).

Četvrta nacionalna akcija *Pokrenimo zelene knjižnice* pokrenuta je u lipnju 2018. godine u partnerstvu sa Zelenom akcijom, a omogućen je pristup filmovima s petog *E?! – Okolišnog film festivala*. Akciji se do 31.8.2018. odazvalo 11 knjižnica i knjižničarskih udruga (*Izveštaj Radne grupe*, 2018).

4.2. Projekt *Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku*

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu u svibnju 2016. godine pokrenula je projekt *Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku* s ciljem edukacije korisnika, njihovog osvješćivanja i senzibilizacije, kao i popularizacije programa organizacija s područja zaštite prirode, prezentacije rezultata njihovih znanstvenih istraživanja, stručnih radova, nakladništva i projekata (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2017). U sklopu ovoga projekta također je planirana izrada dokumentacije potrebne za opskrbu postrojenja Knjižnice tehnološkom (hladnom) vodom, zatim izrada dokumentacije potrebne za postavljanje fotonaponskih ćelija na krov Knjižnice za potrebe proizvodnje električne energije te uvođenje ekološki prihvatljivog sustava zaštite od požara (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2016).

Projekt je započeo izložbom o nacionalnim parkovima Risnjak, Paklenica i Krka te o Parku prirode Kopački rit. Izložba je trajala šest mjeseci, a bila je postavljena u korisničkom prostoru na trećem katu Knjižnice. Zamisao je bila da se navedeni parkovi kroz izložke iz svojega fonda i fonda Knjižnice te kroz tematska predavanja predstave korisnicima i široj javnosti te korisnike tako potaknu da ih posjete i pokažu interes za njihovu zaštitu (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2016). Projekt je ubrzo predstavila i IFLA na svom *Facebook* profilu posvećenome temi *Ekološka održivost i knjižnice* (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2016).

U suradnji s Radnom grupom za zelene knjižnice u sklopu ovog projekta Knjižnica je 2018. godine organizirala literarni natječaj za osnovne škole pod nazivom *Zelena priča za zeleni planet* na koji je pristiglo 376 učeničkih radova, a tri najbolja rada predstavljena su na prvoj međunarodnoj konferenciji o zelenim knjižnicama *Let's Go Green!* (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2018). Svrha Natječaja bila je razvijanje svijesti kod djece o vrijednosti očuvanja okoliša te poticanje na aktivno sudjelovanje u ekološkim aktivnostima i promišljanjima o održivu razvoju (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2018).

Knjižnica je u prosincu 2018. godine surađivala sa Srednjom školom – Centrom za odgoj i obrazovanje čiji su učenici postavili reciklirani bor i prigodne rukotvorine od iskoristivih otpadnih materijala nastale u sklopu rada Učeničke zadruge DAR-MAR. Izložbu su organizirali Radna grupa za zelene knjižnice, Odjel Zaštita i pohrana Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i NSK podružnica Nezavisnog sindikata znanosti i visokog obrazovanja. Namjena izložbe bila je senzibiliziranje javnosti s obzirom na potrebu za

društvenim prihvaćanjem mladih s teškoćama u razvoju te podizanje svijesti o njihovim kreativnim sposobnostima i stvaralačkom potencijalu, osobito u području zaštite okoliša (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2018).

Od 23. svibnja do 8. lipnja 2019. godine u predvorju Knjižnice bila je postavljena izložba *Najbolje zelene knjižnice* na kojoj je predstavljeno šest najuspješnijih knjižnica koje su se prijavile za IFLA-inu Nagradu za najbolju zelenu knjižnicu u 2018. godini. Među nagrađenima bila je i sama Knjižnica za svoj *Zeleni festival*, a osim nje na izložbi su predstavljene Narodna knjižnica u Foshanu, Gradska knjižnica „József Attila” u Tatabányi, Općinska knjižnica u Sirni, Nacionalna knjižnica i državni arhiv Islamske Republike Iran te Knjižnica Međunarodnoga sveučilišta Sjedinjenih Američkih Država u Africi. Izložba je organizirana u suradnji s Radnom grupom za zelene knjižnice te s IFLA-inom Radnom skupinom za okoliš, održivost i knjižnice (ENSULIB). Predstavljajući izložbu na mrežnim stranicama Knjižnice istaknuto je kako zeleno djelovanje Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu nije samo u njezinim programima i djelatnostima, već kako se ono temelji i na ekološkoj osviještenosti njezinih djelatnika koji to ističu različitim oblicima umjetničkoga djelovanja (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2019).

U sklopu projekta *Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku* u suradnji s Radnom grupom za zelene knjižnice Nacionalna i sveučilišna knjižnica organizirala je *Zeleni festival*, 1. međunarodnu konferenciju o zelenim knjižnicama *Let's Go Green!* te ciklus tribina pod nazivom *Održive tribine Let's Go Green!*.

4.2.1. *Zeleni festival*

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu u suradnji s Radnom grupom za zelene knjižnice organizirala je *Zeleni festival* pod geslom “(O)krenimo na zeleno”. Festival se održao 6. - 8. rujna 2017. godine u prostoru Knjižnice, a cilj mu je bio promidžba i popularizacija održivoga razvoja, proizvodnje organske hrane, zaštite prirode, alternativnih izvora energije te zelenih tehnologija i inovacija. Želja organizatora bila je uključivanje znanstvenika iz područja prirodnih znanosti, stručnjaka i aktivista u području zaštite prirode, nakladnika, udruga i knjižnica koje komuniciraju zelene sadržaje u predstavljanje rezultata svojih istraživanja i programa izložbenom, izlagačkom i virtualnom dimenzijom festivala. Izložbena dimenzija festivala obuhvaćala je predstavljanje proizvoda, usluga i programa na štandovima, izlagačka dimenzija odnosila se na informiranje kroz predavanja i predstavljanja

tematskih radova, dok je virtualna dimenzija festivala uključivala projekcije dokumentarnih filmova, prezentacije i virtualne izložbe (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2017).

4.2.2. Konferencija *Let's Go Green!*

Prva međunarodna konferencija o zelenim knjižnicama *Let's Go Green!* održala se od 8. do 10. studenoga 2018. godine u Zagrebu te u Nacionalnom parku Brijuni, a na njoj su sudjelovali knjižničari i međunarodno priznati znanstvenici, stručnjaci i aktivisti u različitim “zelenim” područjima iz Bugarske, Crne Gore, Ekvadora, Finske, Francuske, Hrvatske, Indije, Irana, Njemačke, Sjedinjenih Američkih Država, Slovenije, Srbije i Švicarske. Na konferenciji su predstavili najnovija kretanja u području razvoja zelenoga knjižničarstva i ekologije te razmijenili iskustva i primjere dobre prakse. Cilj konferencije bio je postaviti odrednice i uvjete za usmjeravanje knjižničarske zajednice s obzirom na potrebu za knjižničnim sadržajima i programima usmjerenim na važnost i nacionalne i svjetske prirodne baštine, promicanjem i podizanjem opće svijesti o potrebi očuvanja okoliša i održivog razvoja, kao i ojačati postojeću suradnju među baštinskim ustanovama razmjenom spoznaja o dosadašnjem i predviđenom društveno-gospodarskom utjecaju njihovih programa na korisnike. Osim održanih izlaganja na konferenciji su postavljene i tri izložbe – *Zelena pismenost: izbor građe o ekologiji iz fonda Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, Mi smo ovaj (zeleni) svijet! (We are this (green) world!)* i *Ribareve ruke*, a posljednji dan konferencije organizirano je stručno putovanje u Nacionalni park Brijuni (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2018).

4.2.3. Održive tribine *Let's Go Green!*

U suradnji s Radnom grupom za zelene knjižnice Knjižnica je započela provođenje programa *Održive tribine Let's Go Green!*, ciklus tribina posvećenih temama održivog razvoja i zaštite okoliša. Na prvoj tribini, održanoj u rujnu 2018. godine, predstavljen je Nacionalni projekt *Živjeti zdravo* Hrvatskoga zavoda za javno zdravstvo koji je usmjeren na poboljšanje zdravlja cijele populacije informiranjem, izobrazbom i senzibiliziranjem građana svih dobnih skupina o pozitivnim odlikama zdravih stilova života. Druga tribina pod nazivom *Zdravstvena ekologija i postupanje s otpadom u životnom i radnom okolišu* održana je u studenom tijekom Europskoga tjedna smanjenja otpada čija je glavna tema bila sprječavanje nastanka opasnoga otpada. Na tribini su održana dva predavanja - *Zdravstvena ekologija* te *Postupanje s otpadom – pogled iz perspektive analitičkog laboratorija*, a prikazan je i

animirani film *Kompostiranje u Splitu*. U prosincu 2018. godine u povodu Međunarodnoga dana planina održana je treća tribina naslova *Kako čuvamo zrak koji udišemo*. Održan je uvod u tribinu pod nazivom *Kvaliteta unutarnjeg zraka u klimatiziranim prostorima* i održana su predavanja *Kvaliteta zraka – uzroci i posljedice* te *Kako digitalno doba pomaže u očuvanju zraka koji udišemo* (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2018). Četvrtu tribinu Radna grupa za Zelene knjižnice organizirala je u suradnji s Knjižnicom Filozofskog fakulteta u Zagrebu u veljači 2019. godine. Na tribini pod nazivom *Ekološke katastrofe* izlagali su ugledni hrvatski znanstvenici, a posjetitelji su u predvorju Knjižnice Filozofskog fakulteta mogli pogledati dvije izložbe povodom Međunarodnog dana močvara – izložbe *Budućnost na rubu močvare* i *Močvarna staništa – oaze bioraznolikosti* (Knjižnica Filozofskog fakulteta, 2019).

4.3. Zelena knjižnica energetske efikasnosti

U sklopu projekta *Poticanje energetske efikasnosti u Hrvatskoj (EE projekt)* razvijeni su brojni edukativni i informativni materijali koji su, osim u elektroničkoj verziji na mrežnim stranicama projekta, dostupni i u tiskanom obliku u pojedinim hrvatskim knjižnicama te okupljeni na posebno istaknutoj polici pod nazivom *Zelena knjižnica energetske efikasnosti*. Cilj je knjižnice učiniti stručne publikacije dostupnijima stručnjacima, pripadnicima akademske zajednice, studentima i građanima te i na taj način potaknuti odgovornije ponašanje pri upotrebi energije kroz primjenu energetski efikasnih mjera kao i obnovljivih izvora energije (Poticanje energetske efikasnosti u Hrvatskoj, bez dat.).

Prvu *Zelenu knjižnicu energetske efikasnosti (ZeeK)* u suradnji s Programom Ujedinjenih naroda za razvoj (United Nations Development Programme – UNDP) 2012. godine otvorila je Nacionalna i sveučilišna knjižnica (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2012). Nakon toga *Zelena knjižnica energetske efikasnosti* otvorena je i u drugim knjižnicama. Prema popisu EE info točaka otvorenih u sklopu ovoga projekta *ZeeK* se nalazi u sljedećim knjižnicama: Sveučilišna knjižnica Pula, Gradska knjižnica “Franjo Marković” Križevci, Knjižnica i čitaonica Grada Preloga, Austrijska čitaonica Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek, Knjižnica Pravnog fakulteta Sveučilšta u Osijeku, Sveučilišna knjižnica Rijeka, Sveučilišna knjižnica u Splitu, Gradska knjižnica Zadar (Poticanje energetske efikasnosti u Hrvatskoj, bez dat.). Pretražujući mrežne stranice knjižnica utvrđeno je da se *ZeeK* nalazi i u Pučkoj knjižnici i čitaonici Daruvar, Gradskoj knjižnici “Ivan Goran

Kovačić” u Karlovcu, u Gradskoj knjižnici Poreč te u Narodnoj knjižnici i čitaonici “Vlado Gotovac” Sisak.

5. Zelene narodne knjižnice u Hrvatskoj

Nakon pokretanja istarskog projekta *Zelena knjižnica* 2011. godine te nacionalne akcije *Pokrenimo zelene knjižnice* 2015. godine brojne narodne knjižnice u Hrvatskoj započele su s provedbom programa i aktivnosti usmjerenih na razvoj zelene pismenosti. U nastavku rada donosi se pregled zelenih knjižničnih programa i aktivnosti sedam hrvatskih narodnih knjižnica: Knjižnica i čitaonica "Fran Galović" Koprivnica, Gradska knjižnica Slavka Kolara Čazma, Knjižnice grada Zagreba, Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, Gradska knjižnica Vukovar, Gradska knjižnica Rijeka te Gradska knjižnica "Franjo Marković" Križevci. Kriteriji za odabir knjižnica čija će aktivnost biti prikazana bili su provođenje zelenih programa i značajan broj zelenih aktivnosti u 2018. i 2019. godini, kao i kriterij dostupnosti informacija o zelenim aktivnostima i programima knjižnica na njihovim mrežnim stranicama i društvenim mrežama.

5.1. Knjižnica i čitaonica "Fran Galović" Koprivnica

Pod sloganom *Zajedno u brizi za okoliš* Knjižnica je 2013. godine u suradnji s Udrugom za održivi razvoj Hrvatske (UZOR HRVATSKE) pokrenula program *Zelena knjižnica*. Program obuhvaća zelene aktivnosti namijenjene svim dobnim skupinama, a osnovni je smisao aktivnosti osvijestiti potrebu pozitivnog utjecaja na okoliš, razmijeniti iskustva, ideje i znanje, a onda i naučiti kako djelovati. Održavaju se pričaonice za bebe i djecu predškolske dobi, kreativne radionice za djecu i mlade, predavanja, tribine i promocije knjiga za odrasle, izložbe knjižne i srodne građe, projekcije filmova i dr. Informiraju se građani te promovira knjižnična građa i informacijski izvori ekološke tematike u tiskanom i elektroničkom obliku. Cilj programa je podizanje ekološke svijesti u lokalnoj zajednici u suradnji s tijelima lokalne samouprave i uprave, nevladinim organizacijama i udrugama, kao i svim zainteresiranim građanima (Sabolović-Krajina, 2018).

Na Dječjem odjelu postavljen je Eko-kutić sa slikovnicama, knjigama i drugim medijima koji se mogu posuditi u knjižnici. U Odjelu za odrasle dijele se i prigodni informativni materijali, a pojedina građa označena je posebnim naljepnicama sa savjetima kako doprinositi očuvanju okoliša. U suradnji s Udrugom *Bolje sutra* za osobe s invaliditetom grada Koprivnice u Knjižnici je postavljen spremnik za stare baterije, a utržak od njihovog zbrinjavanja donira se Udruzi (Sabolović-Krajina, 2018).

Slika 1. Logo koprivničke Zelene knjižnice, autor Alen Pavlović

Knjižnica je zahvaljujući svojim brojnim zelenim aktivnostima osvojila 5. mjesto na natječaju za najbolju zelenu knjižnicu koji je 2017. godine organizirala Knjižnica Ekonomskog fakulteta u Osijeku. Nakon natječaja Knjižnica je nastavila sa zelenim aktivnostima te su tako u 2018. godini u sklopu projekta *Zelena knjižnica* ostvarena tri programa (*Vrtlarenje u skladu s prirodom, Naše rijeke, naše blago!* i putopisno-edukativna prezentacija *BirdID Hrvatska 2017.*) koja su imala 61 posjetitelja (*Izvešće o radu*, 2019). U 2019. godini Knjižnica je organizirala otvorene dijaloge nakon prikazivanja dva dokumentarna filma za održivost planeta Zemlje (*Posljedice proizvodnje hrane i lijekova i Planinarenje za klimu*), Zelenu pričaonicu *Ptičice ne mogu disati* za predškolsku djecu, predavanje *Akademija prirodnog graditeljstva - gradnja slamom, prirodne žbuke, zeleni krovovi...* Kristijana Perlića iz Zelene mreže aktivističkih grupa (ZMAG) i voditelja recikliranog imanja Vukomerić, a za kolovoz 2019. najavljena je zelena radionica za djecu *Mali vrtlari* na kojoj će djeca imati priliku razgovarati o hortikulturi te zasaditi biljke (Knjižnica "Fran Galović" Koprivnica, bez dat.). Osim navedenih događanja, Knjižnica je u 2019. godini u suradnji s Udrugom za održivi razvoj Hrvatske u sklopu programa *Zelena knjižnica* pokrenula ciklus tribina o održivom razvoju. Prva tribina pod naslovom *Kako smanjiti odlaganje otpada na Piškornicu?* naišla je na veliki odaziv građana (*Glas Podravine i Prigorja*, 2019). Održane su još dvije tribine pod naslovom *Uloga obnovljivih izvora energije u razvoju lokalnih zajednica* te *Kako povećati energetske učinkovitost višestambenih zgrada?* (Knjižnica "Fran Galović" Koprivnica, bez dat.).

Na početku kampanje kao promotivni materijal, osim informativnih materijala koji se dijele korisnicima i naljepnica na građi, tiskani su i *zeleni* straničnici te je izrađen logo *Zelena knjižnica*, prikazan na Slici 1 (Knjižnica „Fran Galović“ Koprivnica, bez dat.). Logo je vidljiv na naslovnoj stranici mrežne stranice Knjižnice, a Knjižnica svoje zelene aktivnosti također promovira na *Facebook* stranici *Knjižnica i čitaonica "Fran Galović" Koprivnica*.

5.2. Gradska knjižnica Slavka Kolara Čazma

Gradska knjižnica Slavka Kolara Čazma 2013. godine formirala je *Zelenu knjižnicu*, stručnu zbirku knjižne i neknjižne građe iz područja prirodoslovlja, ekološke poljoprivrede, zaštite okoliša i održivog razvoja. Također je započela s edukativnim predavanjima za građane i udruge koje se bave poljoprivredom čineći tako Knjižnicu mjestom susreta gdje im se pruža logistika i tehnička podrška (Jelić-Balta, 2017).

Od formiranja zbirke *Zelene knjižnice*, surađujući s raznim udrugama i službama koje se bave ovom tematikom, Knjižnica je željela napraviti projekt koji bi svake godine nadopunjavala odnosno proširivala programom, sadržajem kao i sudionicama projekta uključujući veći broj udruga i građana (Jelić-Balta, 2018). Tako je 2015. godine Knjižnica pokrenula projekt *Poljoprivredna i zelena knjižnica* u sklopu kojeg surađuju s udrugama poljoprivrednih proizvođača nastojeći spojiti edukativnu i praktičnu stranu. Neki od dosadašnjih suradnika bili su Poljoprivredna savjetodavna služba Čazma, Poljoprivredna zadruga „Plodovi Moslavine“, Udruga vinogradara i vinara Čazma, ekološka udruga Eko Čazma, ZMAG – Zelena mreža aktivističkih grupa i drugi. Svoj projekt Knjižnica opisuje kao spoj projekta *Zelena knjižnica* i projekta *Work with us* – u kojem se narodne knjižnice aktivnije angažiraju u podupiranju lokalne ekonomije kroz kreiranje zbirke i programa (Jelić-Balta, 2017). Osim poticanja ekološkog i odgovornog življenja, cilj projekta je da program *Poljoprivredne i zelene knjižnice* bude dio projekta razvoja grada Čazme kao sastavnica ili dodana vrijednost drugim projektima (Jelić-Balta, 2018).

Slika 2. Logo poljoprivredne i zelene knjižnice PZK

Neka od dosadašnjih predavanja za građanstvo s temama iz održivog razvoja i zaštite okoliša održanih u Knjižnici su: predavanje fitoaromaterapeuta dr. sc. Stribora Markovića te promocija njegove knjige *Priče iz šume Striborove*, predavanje *Briga o tlu* permakulturne aktivistice Cvijete Bišćević te predavanje *Dobra ekonomija* Dražena Šimleše. Od praktičnih predavanja i razmjena iskustava za poljoprivrednike ističu se predavanje *Moj eko vrt - razmjena iskustava i sjemenja* koje se održava svake godine u ožujku ili travnju, predavanje za vinogradare i vinare o pravilnoj uporabi zaštitnih sredstava kroz program zaštite vinove loze te predavanje o ekološkoj poljoprivredi *Ekološki uzgoj na Zrnu* Ksenije Piršljin (Gradska knjižnica Slavka Kolara Čazma, bez dat.).

Knjižnica svojim projektom, organizirajući predavanja i ekološke radionice za građane i učenike, sudjeluje na EKO sajmu koji se od 2014. godine održava u Čazmi. U rujnu 2017. godine u sklopu 4. EKO sajma u Knjižnici su održana predavanja na temu GMO te predstavljena knjiga *GMO(iz)um bez (raz)uma*, održana je radionica o kompostiranju te izložena građa *Poljoprivredne i zelene knjižnice*. U rujnu 2018. u sklopu 5. EKO sajma u Knjižnici su održana predavanja *Klimatske promjene i zdravlje* te *Aronija i zdravlje*, a prikazani su i filmovi ekološke tematike *Čuvari rijeka*, *Wake up call* te *Zemlja* (Gradska knjižnica Slavka Kolara Čazma, bez dat.).

Knjižnica svoj zeleni program promovira na vlastitoj mrežnoj stranici te na *Facebook* profilu pod imenom *Slavko Kolar*, gdje su objave javno dostupne. Na slici 2 prikazan je vlastiti logo Knjižnice koji se može vidjeti u obavijestima o pojedinim događanjima ekološke tematike.

5.3. Knjižnice grada Zagreba

Knjižnice grada Zagreba od siječnja 2017. godine provode projekt *Zelena knjižnica za zeleni Zagreb* koji se ostvaruje kroz predavanja i radionice, predavljanja knjiga, projekcije dokumentarnih filmova, događanja na javnim površinama, uređenje knjižničnoga prostora i knjižničnoga okoliša te kroz izložbe. Djelatnici knjižnica provode ga u suradnji s ustanovama, udrugama i pojedincima koji se profesionalno bave područjem ekologije ili svojim aktivizmom u zajednici pridonose zaštiti okoliša i jačanju svijesti o održivome društvu (Knjižnice grada Zagreba, bez dat.). Projekt ima svoj vlastiti logo prikazan na slici 3.

Slika 3. Logo Zelena knjižnica za zeleni Zagreb

U provedbu projekta uključena je dvadeset i jedna knjižnica mreže Knjižnica grada Zagreba: Dječja knjižnica Marina Držića, Dječja knjižnica M-2, Gradska knjižnica, Gradska knjižnica Ante Kovačića – Zaprešić, Knjižnica Augusta Cesarca – Ravnice, Knjižnica Augusta Cesarca – Šubićeva, Knjižnica Dubec, Knjižnica Dubrava, Knjižnica Jelkovec, Knjižnica Knežija, Knjižnica Marina Držića, Knjižnica Medveščak, Knjižnica Novi Zagreb, Knjižnica Prečko, Knjižnica Savica, Knjižnica Selčina, Knjižnica Sesvete, Knjižnica Staglišće, Knjižnica Tina Ujevića, Knjižnica Vladimira Nazora i Knjižnica Voltino (Knjižnice grada Zagreba, bez dat.).

Ovaj projekt razvio se na osnovi pilot-projekta *Zelena knjižnica* koji se provodio u Knjižnici Savica. Program je razvijen 2016. godine u suradnji s korisnicima i članovima Tranzicijske grupe Savica, s kojima je Knjižnica organizirala dvije cjelodnevne akcije na javnim površinama s programskim sadržajima namijenjenima svim dobnim skupinama. Te su akcije, pod nazivom *Bum tres TranS – Savica cvjeta* i *Bum tres TranS – Savica čita*, obuhvaćale uređenje javnih površina četvrti Savica, oslikavanje zidova muralima i grafitima, predstavljanje lokalnih kreativaca te ekološki proizvedene hrane malih obiteljskih gospodarstava, radionice urbanog vrtlarenja, besplatnu razmjenu odjeće, obuće i igračaka, ali i čitanje na otvorenom te promicanje važnosti knjige tijekom cijelog života. Programima su obuhvaćene sljedeće teme: urbana permakultura, nove tehnologije u funkciji zaštite okoliša i štednje energije, pravilno postupanje s otpadom, zaštita bilja prirodnim sredstvima te kompostiranje u stanu (Dragaš, 2017).

Od listopada 2018. do siječnja 2019. u knjižnicama uključenima u projekt *Zelena knjižnica za zeleni Zagreb* provodio se zajednički program *Zelena abeceda* u suradnji s udrugom Zeleni klik!. Program se sastojao od niza edukativnih radionica u kojima su djeci prezentirani inovativni načini postizanja održivosti i očuvanja okoliša. Radionice su bile posvećene sadnji biljaka, sjemenu, recikliranju i ostalim zelenim temama, gradnji hotela za kukce, kušanju organske hrane i dr. Po završetku projekta u knjižnicama su izložene fotografije s radionica kako bi se širem krugu građana omogućio uvid u široke mogućnosti kreativnog izražavanja i ponašanja koje ne šteti okolišu (Knjižnice grada Zagreba, bez dat.).

U ožujku 2019. godine u Knjižnici Staglišće postavljena je izložba *Otpad nije smeće!* kako bi se ukazalo na važnost odvajanja i recikliranja otpada, kompostiranja i poklanjanja starih predmeta kao što je, primjerice, odjeća (Knjižnice grada Zagreba, bez dat.). Tijekom kolovoza i rujna 2019. godine u Knjižnici je postavljena izložba *Ptice gnjezdarice grada Zagreba*. Izložba je nastala suradnjom Udruge BIOM koja se bavi zaštitom prirode, njezinom promidžbom i popularizacijom te Centra mladih Ribnjak koji je organizirao izložbu u parku Ribnjak te ustupio dio fotografija (Knjižnice grada Zagreba, bez dat.).

U travnju 2019. godine u Dječjoj knjižnici Marina Držića održano je edukativno-praktično predavanje o životu bez otpada pod nazivom *Hrvatska bez otpada*. Predavanje je održala Anamarija Prgomet koja stoji iza inicijative *Zero waste Croatia*, a prikazano je kako se uz malo volje, kreativnosti i organizacije može smanjiti negativan utjecaj na okoliš jer život bez otpada nije utopija nego održiva filozofija (Knjižnice grada Zagreba, bez dat.). U Dječjoj knjižnici Marina Držića projekt *Zelena knjižnica za zeleni Zagreb* realizira se za predškolce, osnovnoškolce i srednjoškolce organiziranjem različitih događanja kojima se potiče razvoj zelene pismenosti. Osim toga, u prostoru Knjižnice postavljeni su spremnici za odvajanje papira i plastike, a iz knjižničkog fonda izdvojene su slikovnice, knjige za djecu i mlade te audiovizualna građa s ekološkom tematikom kao i priručnici iz područja ekologije te je tako formiran ekokutak (Knjižnice grada Zagreba, bez dat.).

5.4. Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek

Od 2014. godine Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek u suradnji s Press centrom za okoliš Hrvatske organizira i provodi ciklus radionica pod nazivom *Permakultura u gradovima* kojima je cilj potaknuti interes za promicanjem aktivnosti koje vode k brizi za ljude i Zemlju, k pravednoj raspodjeli resursa, solidarnosti te uvažavanju drugih bića. U

sklopu Projekta u dvorištu Knjižnice uređen je permakulturni vrt te su objavljene tri brošure koje su dostupne na mrežnim stranicama Knjižnice (Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, bez dat.). Tijekom 2014. i 2015. godine održane su radionice pod nazivom *Permakultura u gradovima*, a 2017. godine održan je ciklus edukativno-kreativnih radionica *U prirodi nalazim sve što mi treba* kojima je obuhvaćen širok raspon tema: recikliranje staroga papira, izrada različitih uporabnih i ukrasnih predmeta od recikliranoga papira te upoznavanje s osnovama homeopatije kod koje se koriste male doze tvari iz prirode kako bi potakle organizam da se sam liječi (Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, 2017).

Tijekom 2018. i 2019. održano je nekoliko zelenih predavanja: *Nacionalni parkovi – najbolja američka ideja* Siniše Goluba, *Močvare – zanemarena blaga* te *Čudesna seoba ptica* Marine Grgić. U ožujku 2018. i 2019. godine na Odjelu za rad s djecom i mladima organiziran je *Eko tjedan* u sklopu kojega su organizirane eko radionice i eko pričaonica za djecu. U 2018. godini održana je i radionica za djecu pod nazivom *Biti kreativan s plastičnim čepovima* (Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, 2018). Knjižnica je također jedan od organizatora Festivala slikovnice *Čuvari priča* koji se održava od 2015. godine. Tema festivala održanog u srpnju 2019. godine bila je *Šume pričaju...*, a održano je nekoliko zelenih radionica za djecu na kojima su se koristili prirodni i reciklirani materijali (Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, 2019).

5.5. Gradska knjižnica Vukovar

Projekt Gradske knjižnice Vukovar, Ogranak Sotin *Ekoknjižnica: za prijateljstvo s prirodom* 2013. godine pobijedio je na natječaju za zeleno poduzetništvo *Moja zelena zona* Zagrebačke banke i osvojio sredstva za uređenje dvorišta knjižnice. Svrha projekta bila je razvijanje ekološke svijesti, pozitivnih stavova prema okolišu te osjetljivosti za ekologiju kod djece i odraslih (Bugarski i Szabo, 2017). Ravnateljica Knjižnice Vlatka Surma Szabo u intervjuu za Zagrebačku banku (2014) istaknula je kako je knjižnica izravno povezana s dvorištem i vrtom koji je namijenjen uzgoju autohtonog voća, povrća i cvijeća, a poljoprivrednici u Knjižnici mogu dobiti sve informacije o ekološkom uzgoju te je također istaknula kako se radi o prvoj eko knjižnici u Hrvatskoj u kojoj se ostvaruje stvaran dodir s prirodom i njeguju vrijednost i uzajamna korist zajedničkog života ljudi i prirode. Knjižnica je osvojenim sredstvima uredila vrt i cvjetnjak, igralište za djecu, kutak za čitatelje dnevnih novina te informatički opremila ekoučionicu.

Knjižnica je nakon pobjede na natječaju nastavila organizirati brojne zelene aktivnosti i programe. Osnovala je ekološke čuvare, surađuje s osnovnim i srednjim školama, a u suradnji s Fondom za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost uređena je i gradu darovana čitaonica na otvorenom (Zagrebačka banka, 2014). U svibnju 2018. godine u Gradskoj knjižnici Vukovar u organizaciji udruge Europski dom Vukovar, Udruge Eko Kvarner i Hrvatskog panela za klimatske promjene održano je predavanje *Zašto smatramo da (i) Slavoniji prijeti katastrofa od klimatskih promjena (i kako to spriječiti)?* ekološkog aktivista Vjerana Piršića. Na Odjelu za mlade 2018. godine održani su predavanja i radionica *Ne bacaj, doniraj* kojima se željela skrenuti pažnja na probleme vezane uz otpad s kojima se svakodnevno susrećemo. Održan je i trening za mlade pod nazivom *Srdačno, hrana* u sklopu projekta *Globalni pristup učenju o stvaranju otpada iz hrane*. Cilj treninga bio je osvijestiti povezanost bacanja hrane s pitanjima okoliša i održivog razvoja te promjenom obrazaca potrošnje u kućanstvima doprinijeti smanjenju okolišnog i društvenog tereta na globalnoj razini. Iste godine u Knjižnici je u okviru međunarodnog projekta BLOOM (*Boosting European citizens' knowledge and awareness of bio economy*) održana radionica za učenike osmih razreda s područja Vukovara pod nazivom *How poop will change the world* na kojoj su učili o bioekonomiji, o pozitivnim i negativnim stranama fosilnih goriva, obnovljivih izvora energije te o biomasi (Gradska knjižnica Vukovar, 2019).

U Ogranku Sotin pokrenut je programski ciklus *Zeleni ključ* koji uključuje niz radionica s ciljem da se kroz različite odgojno-obrazovane aktivnosti osvijeste pozitivna stajališta kod djece te razvije sustav vrijednosti ekološke održivosti. Ekološko-edukativne i kreativne radionice u okviru *Zelenog ključa* do sada su se održale povodom Svjetskog dana ptica, Dana planeta zemlje, Svjetskog dana voda, Svjetskog dana biološke raznolikosti, Svjetskog dana korova (radionica *Korov – biljka na krivom mjestu*) te povodom Dana zaštite planinske prirode. Organizirana je i edukativna radionica *Eko-čitač* na kojoj su se čitali eko tekstovi, a na kraju radionice učenicima su podijeljene istoimene diplome. Svim radionicama prisustvovali su učenici Osnovne škole Mitnica – Područni odjel Sotin. I *Noć knjige 2018.* u Ogranku Sotin bila je posvećena ekologiji. Organizirana je radionica *Educirajmo – reciklirajmo – osmislimo – koristimo*. Ogranak je nastavio sa zelenim aktivnostima te je tijekom ljeta 2019. godine organizirano nekoliko edukativnih i kreativnih radionica posvećenih ekologiji: *Eko bonton za najmlađe*, *Dan stabla* i *Reciklirajmo!*. (Gradska knjižnica Vukovar, 2019).

5.6. Gradska knjižnica Rijeka

Iako se ne deklarira kao zelena knjižnica, Gradska knjižnica Rijeka redovito organizira zelene aktivnosti i programe. Jedan od zelenih projekata koji se u suradnji s Planinarskim društvom Kamenjak provodi u travnju i listopadu svake godine je *Šuma Striborova*. Riječ je o projektu koji spaja priču u prirodi i planinarsku šetnju stazom na rubnom djelu grada Biviju, a pogodan je za sve uzraste. Djeca na ovoj stazi osim izmišljenih priča mogu čuti i istinitu priču o nastanku papira, a prostor služi kao učionica o prirodi, biljnom i životinjskom svijetu u šumama. Na Dječjem odjelu Stribor izdvojene su prigodne knjige, zbirka stručnih knjiga i zbirka priča o prirodi, šumi, životinjskom i biljnom svijetu (Gradska knjižnica Rijeka, 2019).

U svibnju 2019. Knjižnica se uključila u projekt *Nova pravila igre* kojeg provode Udruga za razvoj civilnog društva "SMART", Udruga Delta, Centar za kulturu dijaloga, Društvo „Naša djeca” grada Gospića, Gradska knjižnica Rijeka, Srednja škola Ambroza Haračića, Osnovna škola Nikola Tesla i Grad Rijeka. Projekt je usmjeren na razvoj novih pristupa učenju, podučavanju i promociji održivog razvoja te aktivnog sudjelovanja djece i mladih utemeljenih na partnerstvu organizacija civilnog društva, škola i lokalne zajednice. Voditelj projekta Igor Bajok simboliku i cilj projekta objasnio je sljedećim riječima: „Ne možemo stare, nove i tek nadolazeće probleme rješavati na prokušano neuspješne ili neučinkovite načine. Potrebno je osvijestiti „nova pravila igre” koja utječu na svakodnevni život građana i početi primjenjivati nove pristupe u bavljenju, kako globalnim, tako i vrlo lokalnim izazovima (ne)održivog življenja i razvoja. To je posebno relevantno za nadolazeće generacije i zato je ovaj projekt u najvećoj mjeri usmjeren na aktivnosti za djecu i mlade” (Gradska knjižnica Rijeka, 2019). Knjižnica ovim projektom želi još više produbiti bavljenje knjižnice temom održivog razvoja koju smatra posebno važnom za ukupni razvoj lokalne zajednice (Gradska knjižnica Rijeka, 2019).

U Ogranku Drenova u proljeće 2019. organizirana je zelena pričoradionica *Kastor vrtlari* za djecu i njihove roditelje, a u Ogranku Trsat organizirane su *Zelena radionica: izrada pernica od recikliranih plastičnih vrećica uz pomoć pegle*, *Reciklažno-zelena radionica: samostalna izrada torbe za kupovinu od starih majica* te *Zelena radionica: Izrada privjesaka za ključeve od recikliranih materijala* namijenjena djeci (Gradska knjižnica Rijeka, 2019).

U *Magazinu* na svojim mrežnim stranicama Knjižnica redovito objavljuje kreativne ideje za recikliranje, balkonsko vrtlarjenje o kojem je podijeljena i prezentacija koja bi zainteresiranima mogla koristiti, o zelenim knjižnicama u svijetu i zelenim događanjima u gradu. Na naslovnoj stranici istaknuta je rubrika *Novo na policama: 5 vrućih "zelenih" knjiga*, gdje su predstavljene popularne knjige ekološke tematike na engleskom jeziku dostupne u Središnjem odjelu Palača Modello (Gradska knjižnica Rijeka, 2019).

5.7. Gradska knjižnica "Franjo Marković" Križevci

Gradska knjižnica "Franjo Marković" Križevci jedna je od prvih knjižnica koja je u svoj fond uvrstila *Zelenu knjižnicu energetske efikasnosti*, a odazvala se i akciji *Pokrenimo zelene knjižnice*. Od 2017. godine do danas u Knjižnici su prikazani igrani i dokumentarni filmovi ekološke tematike, održavane su kreativne radionice za djecu na kojima se koristi reciklirani materijal i obrađuju različite teme iz ekologije, prirode, biologije, zemljopisa i sl. Tijekom ljeta svakog petka ispred Knjižnice održava se ljetna tržnica rabljenih knjiga, slikovnica, stripova, CD-a, DVD-a i igračaka. Svakog proljeća u suradnji s volonterima, roditeljima i knjižničarima Knjižnica provodi akciju čišćenja okoliša knjižnice te sadnje cvijeća (Janeš-Žulj, 2018).

U 2018. i 2019. godini u Knjižnici se održavao *Zeleni utorak* tijekom kojega su održana predavanja i radionice na temu ekologije i zdravog života. Održane su radionice i promocija knjiga *Bebe vole papati* te *Ptice Hrvatske i Europe*, predavanja *Tradicijski cvjetni vrtovi* i *Vrijeme, klima, klimatske promjene i njihov utjecaj na nas – što znamo a što ne znamo?*, predavanja *Fritz Haber – kemija života i kemija smrti* i *Kako napraviti život u epruveti*, putopisno-edukativna prezentacija *BirdID Hrvatska 2017.* te predavanje, razmjena domaćeg sjemenja i promocija knjige *Vrtlarjenje u skladu s prirodom* (Gradska knjižnica "Franjo Marković" Križevci, 2019).

U sklopu projekta *Križevački sunčani krovovi* 2019. godine na krov Knjižnice postavljena je fotonaponska elektrana čime se Knjižnici dugoročno omogućava samoodrživost u energetske pogledu, optimizacija lokalnih energetskih sustava i ušteda te racionalizacija sredstava. Vlastitom proizvodnjom energije iz obnovljivih izvora dugoročno će se smanjiti računi za struju, a više prihoda ostati će raspoloživo za ulaganje u nabavu knjižne građe i razvoj knjižnice. Ovaj projekt financirali su građani svojim sredstvima, po modelu mikro zajmova, a potrebna sredstva u iznosu od 172.000,00 kuna sakupljena su u dva dana. Glavni nositelj projekta i idejni začetnik projekta *Križevački sunčani krovovi* je Zelena

energetska zadruga (ZEZ) u suradnji s Gradom Križevcima (Gradska knjižnica "Franjo Marković" Križevci, 2019).

Knjižnica je 2019. godine sudjelovala u projektu *I ja odvajam* čiji je cilj osvješćivanje građana o važnosti odgovornog postupanja s komunalnim otpadom. Naglasak projekta je na sprječavanju nastanka otpada, pravilnom odvajanju otpada u kućanstvima, kućnom kompostiranju i ponovnoj upotrebi predmeta, a sve u cilju smanjenja količine otpada koji se odlaže na odlagalište Ivančino brdo u Križevcima. Dramsko-scenska družina Kolibrići Gradske knjižnice "Franjo Marković" Križevci uključila se eko-predstavom *Boris slavi rođendan* koja govori o pravilnom načinu odvajanja otpada u kućanstvima, a čiji je cilj potaknuti djecu na odvajanje otpada i učiti ih da tako čuvaju okoliš (Gradska knjižnica "Franjo Marković" Križevci, 2019).

Knjižnica na svojoj mrežnoj stranici unutar elektroničkog kataloga ima izdvojenu zbirku *Zelena knjižnica*, a unutar događanja izdvojena je *Zelena knjižnica energetske efikasnosti*. U kategoriji *Projekti* pod naslovom *Zelena knjižnica* okupljeni su zeleni knjižnični projekti: *Zelena knjižnica energetske efikasnosti*, *Zbirka: Zelena knjižnica*, *Zelene aktivnosti u Knjižnici - ljeto 2017.* te *Sunčani krov na Zelenoj knjižnici u Križevcima*. O zelenim događanjima Knjižnica svoje korisnike informira i putem *Facebook* stranice *Gradska knjižnica "Franjo Marković" Križevci*.

6. Istraživanje razvoja narodnih knjižnica u Hrvatskoj prema zelenim knjižnicama

Prošlo je osam godina od pokretanja *Zelene knjižnice* Društva bibliotekara Istre te četiri godine od početka nacionalne akcije *Pokrenimo zelene knjižnice!*. U navedene projekte uključile su različite vrste knjižnica, a kao predmet ovog istraživanja knjižnica u kontekstu okolišne tematike odabrane su narodne knjižnice.

Budući da u Hrvatskoj ne postoje narodne knjižnice čije su zgrade u potpunosti izgrađene u skladu s načelima zelene gradnje, istraživanje je bilo orijentirano na one čimbenike na koje knjižnice mogu utjecati – na potrošnju energije i resursa, izgradnju zelenih knjižničnih zbirki, provođenje zelenih knjižničnih aktivnosti i programa te na promociju istih.

Postavljene su tri hipoteze:

1. Zgrade narodnih knjižnica u Hrvatskoj ne razvijaju se u skladu s ekološkom održivosti.
2. U knjižnično poslovanje narodnih knjižnica u Hrvatskoj uvode se načela zelenog poslovanja.
3. Sve više narodnih knjižnica u Hrvatskoj zainteresirano je za razvijanje zelenih knjižničnih usluga.

6.1. Svrha i cilj istraživanja

Svrha istraživanja bila je utvrditi stavove narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj o konceptu zelene knjižnice. Narodne knjižnice, kao mjesta okupljanja i pružanja informacija svim društvenim skupinama, uvođenjem manjih i većih promjena u svoje poslovanje te organiziranjem različitih zelenih aktivnosti i programa za knjižničare i korisnike mogu pridonijeti očuvanju okoliša.

Cilj istraživanja bio je utvrditi trenutno stanje i istražiti razvijaju li se narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj prema zelenim knjižnicama ispitivanjem sljedeća tri elementa zelene knjižnice: zgrada knjižnice, poslovanje zelene knjižnice i knjižnične usluge.

6.2. Metodologija istraživanja

Za potrebe istraživanja odabrana je metoda ankete. Budući da se istraživanjem nastojao obuhvatiti što veći broj narodnih knjižnica na prostoru cijele Republike Hrvatske, odabran je Web anketni upitnik.

Anketni upitnik bio je podijeljen na uvodni dio te na tri dijela kojima su se ispitivali pojedini elementi zelene knjižnice. Uvodni dio sastojao se od općih podataka: naziv knjižnice, adresa knjižnice, tip knjižnice (samostalna, u sastavu, područna, ogranak, ostalo) i funkcija ispitanika (ravnatelj, voditelj, koordinator, ostalo). Prvi dio odnosio se na knjižničnu zgradu (3 pitanja), drugi dio na poslovanje zelene knjižnice (5 pitanja), a treći dio odnosio se na zelene knjižnične usluge (11 pitanja). Pitanja su bila zatvorenog tipa, a u pojedinim pitanjima bio je omogućen upis dodatnog odgovora. Posljednje pitanje bilo je pitanje otvorenog tipa.

Istraživanje se provodilo u razdoblju od 29. srpnja do 17. kolovoza 2019. godine. Poziv za sudjelovanje u istraživanju te poveznica na anketni upitnik poslana je onim narodnim knjižnicama, uključujući područne knjižnice te ogranke, čije su adrese elektroničke pošte bile javno dostupne na mrežnim stranicama knjižnica te na *Portal narodnih knjižnica*. Upitnik je bio namijenjen ispunjavanju od strane ravnatelja samostalnih knjižnica, voditelja knjižnica u sastavu odnosno područnih knjižnica te koordinatora ogranaka narodnih knjižnica. Pretpostavka je da osobe na navedenim funkcijama u odnosu na ostale zaposlenike knjižnice imaju najviše znanja o poslovanju knjižnice kojom upravljaju, kao i najveći utjecaj na donošenje odluka o poslovanju knjižnice te organizaciji i provedbi različitih aktivnosti i programa.

Anketni upitnik poslan je na ukupno 268 adresa elektroničke pošte. U istraživanju su sudjelovale 82 knjižnice, što čini odaziv od 32,6%.

6.3. Rezultati istraživanja

U istraživanju su sudjelovale sljedeće knjižnice (82): Gradska knjižnica Đurđevac, Narodna knjižnica Blato, Knjižnica i čitaonica Slunj, Narodna knjižnica i čitaonica Okučani, Knjižnica i čitaonica Općine Šenkovec, Centar za kulturu Čepin – Knjižnica, Narodna knjižnica i čitaonica Kutjevo, Gradska knjižnica Krapina, Gradska knjižnica i čitaonica Mali Lošinj, Gradska knjižnica i čitaonica Petrinja, Gradska knjižnica Vukovar, Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, Knjižnica Jurja Barakovića Ražanac, DKD - ogranak Mokošica,

Gradska knjižnica Ivana Belostenca Lepoglava, Gradska knjižnica Otok, Općinska knjižnica Šime Šugar Ivanov, Gradska knjižnica i čitaonica Hvar, Gradska knjižnica Vodice, Gradska knjižnica i čitaonica Slatina, Narodna knjižnica Virje, Gradska knjižnica Marka Marulića Split - Knjižnica Bol-Plokite, Gradska knjižnica Marka Marulića, Knjižnica Grohote, Narodna knjižnica "Hrvatski skup" Pučišća, Gradska knjižnica Crikvenica, Knjižnica i čitaonica Novigrad, Gradska knjižnica Bakar, Hrvatska narodna knjižnica i čitaonica Našice, Narodna knjižnica i čitaonica "Grigor Vitez" Gornji Bogićevci, Gradska knjižnica Novigrad-Cittanova, Gradska knjižnica Biograd na Moru, Knjižnica i čitaonica Popovača, Gradska knjižnica Novi Marof, Narodna knjižnica općine Plitvička jezera, Gradska knjižnica "Don Mihovil Pavlinović" Imotski, Gradska knjižnica Benkovac, Gradska knjižnica i čitaonica "Antun Mihanović", Knjižnica i čitaonica Velika Ludina, Knjižnica i čitaonica Vojnić, Knjižnica i čitaonica Glina, Gradska knjižnica Rab, Narodna knjižnica i čitaonica Sunja, Gradska knjižnica Ivan Vidali, Gradska knjižnica i čitaonica Valpovo, Općinska knjižnica i čitaonica Bedekovčina, Općinska knjižnica i čitaonica Sveti Križ Začretje, Gradska knjižnica Zadar, Knjižnica i čitaonica Kutina, KGZ - Knjižnica Dubrava, KGZ - Knjižnica Vladimira Nazora, KGZ - Knjižnica Kustošija, KGZ - Knjižnica Knežija, KGZ - Knjižnica Marina Držića, KGZ - Knjižnica Jelkovec, KGZ - Knjižnica Podsused, Narodna knjižnica "Šime Vučetić", Gradska knjižnica Ante Kovačića Zaprešić, Narodna knjižnica Dugi Rat, Knjižnica i čitaonica Bogdana Ogrizovića, KGZ - Knjižnica Savica, Narodna knjižnica i čitaonica "Halubajska zora" Viškovo, Narodna knjižnica i čitaonica Majur, KGZ - Knjižnica Selčina, Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica, KGZ - Knjižnica Gajnice, KGZ - Dječja knjižnica Marina Držića, Gradska knjižnica i čitaonica Pula - Ogranak Žminj, KGZ - Dječja knjižnica "M2", Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić" Karlovac, Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin, Narodna knjižnica i čitaonica Jastrebarsko, Knjižnica Pokupsko, Gradska knjižnica Sveti Ivan Zelina, Gradska knjižnica Solin, Knjižnica i čitaonica Goričan, Narodna knjižnica u Dugopolju, Gradska knjižnica Dugo Selo, Gradska knjižnica Velika Gorica, Gradska knjižnica Makarska, Narodna knjižnica i čitaonica Tisno i Gradska knjižnica Pazin.

Prema tipu knjižnice u istraživanju je sudjelovala 61 samostalna knjižnica, 11 ogranaka, 7 knjižnica u sastavu te 3 područne knjižnice.

Anketni upitnik ispunila su 54 ravnatelja, 10 voditelja, 10 koordinatora, 3 diplomirana knjižničara, 1 voditeljica Razvojne Matične službe, 1 knjižničarka, 1 djelatnik, 1 informator te 1 vršitelj dužnosti ravnatelja.

6.3.1. Zgrada knjižnice

U prvom pitanju od ispitanika se tražilo da navedu posjeduje li zgrada knjižnice certifikat za zelenu gradnju. Od ukupno 82 knjižnice koje su sudjelovale 79 knjižnica navelo je da zgrada knjižnice nema certifikat za zelenu gradnju (96,3%), a 3 knjižnice navele su da ima certifikat za zelenu gradnju (3,7%).

U drugom pitanju se od knjižnica koje su navele da zgrada nema certifikat za zelenu gradnju tražilo da navedu planira li se izgradnja nove knjižnične zgrade s certifikatom za zelenu gradnju. Od ukupnog broja knjižnica čija zgrada nema takav certifikat 60 knjižnica odgovorilo je da se ne planira izgradnja nove knjižnične zgrade s certifikatom za zelenu gradnju (75,9%), 17 knjižnica odgovorilo je da se planira izgradnja nove knjižnične zgrade s certifikatom za zelenu gradnju (21,5%), a 2 knjižnice nisu odgovorile na pitanje (2,5%).

U trećem pitanju ispitanici su među ponuđenim odgovorima trebali označiti koje mjere štednje energije se već primjenjuju u zgradi knjižnice, a ostavljena je mogućnost dodatnog odgovora. Rezultati ispitivanja mjera štednja su sljedeći:

- štedne žarulje – 47 knjižnica (57,3%)
- automatska regulacija grijanja (isključivanje kada u knjižnici nema korisnika niti zaposlenih, tj. kada je knjižnica prazna) – 41 knjižnica (50%)
- prirodna ventilacija – 28 knjižnica (34,1%)
- automatska regulacija rashladnih uređaja (isključivanje kada u knjižnici nema korisnika niti zaposlenih, tj. kada je knjižnica prazna) – 27 knjižnica (32,9%)
- senzori za svjetlo – 6 knjižnica (7,3%)
- korištenje obnovljivih izvora energije – 4 knjižnice (4,9%)
- ništa od navedenog – 9 knjižnica (10,8%).

Kao dodatne odgovore knjižnice su navele:

- u tijeku je obnova krova na zgradi za energetske učinkovitost – 1 knjižnica (1,2%).

6.3.2. Poslovanje zelene knjižnice

U prvom pitanju o poslovanju zelene knjižnice od ispitanika se tražilo da navedu ima li knjižnica na svojoj mrežnoj stranici oznaku zelene knjižnice. Od ukupnog broja knjižnica

76 knjižnica navelo je da nema (92,7%), a 6 knjižnica navelo je da na svojoj mrežnoj stranici ima oznaku zelene knjižnice (7,3%).

Drugim se pitanjem ispitivalo koja od ponuđenih načela „zelenog ureda“ knjižnica već primjenjuje. Ostavljena je i mogućnost dodatnog odgovora. Rezultati su sljedeći:

- odvajanje papira za reciklažu – 80 knjižnica (97,6%)
- štednja papira i tinte (obostrani ispis, izbjegavanje ispisa i sl.) – 76 knjižnica (92,7%)
- nekorištenje jednokratne plastike (plastične čaše i dr.) – 27 knjižnica (32,9%)
- isključivanje računala za vrijeme pauze – 23 knjižnice (28%)

Kao dodatne odgovore knjižnice su navele:

- smanjeno korištenje plastike i “zeleni” programi – 1 knjižnica (1,2%)
- odvajanje elektroničkog otpada – 1 knjižnica (1,2%)
- skupljanje istrošenih baterija, organiziranje informativnih eko izložbi za korisnike, uređivanje interijera sobnim biljkama – 1 knjižnica (1,2%)
- odvajanje svih vrsta otpada – 1 knjižnica (1,2%)
- odvajanje plastičnog otpada – 1 knjižnica (1,2%).

U trećem pitanju ispitanici su trebali odgovoriti surađuje li knjižnica s ustanovama, udrugama i pojedincima iz područja ekologije. Od ukupnog broja knjižnica 58 ih je odgovorilo da surađuje (70,7%), a 24 da ne surađuje s ustanovama, udrugama i pojedincima iz područja ekologije (29,3%).

U četvrtom pitanju se od knjižnica koje su odgovorile da surađuju s ustanovama, udrugama i pojedincima iz područja ekologije tražilo da među ponuđenim odgovorima označe s kim knjižnica surađuje u provođenju zelenih knjižničnih programa. Ponuđena je mogućnost dodatnog odgovora. Rezultati su pokazali da knjižnice surađuju:

- s osnovnim i srednjim školama – 45 knjižnica (80,4%)
- s udrugama – 39 knjižnica (69,6%)
- s pojedinim stručnjacima – 26 knjižnica (46,4%)
- s drugim knjižnicama – 21 knjižnica (37,5%)
- s gradom – 20 knjižnica (35,7%)
- s općinom – 16 knjižnica (28,6%)
- s fakultetima – 7 knjižnica (12,5%).

Kao dodatne odgovore knjižnice su navele:

- komunalno poduzeće – 1 knjižnica 1 (1,8 %)
- Komunalno društvo Čistoća d.d. – 1 knjižnica 1 (1,8 %).

U petom, posljednjem pitanju ove cjeline od ispitanika se tražilo da ocjenama od 1 (nisam upoznat/a) do 5 (odlično) ocijene koliko dobro su poznati s konceptom zelene knjižnice. Od ukupnog broja ispitanika njih 6 odabralo je ocjenu 1 (7,3%), tj. odgovorili su da nisu poznati s konceptom zelene knjižnice. Ocjenu 2 odabralo je 7 ispitanika (8,5%). Najviše ispitanika, njih ukupno 36, odabralo je srednju ocjenu 3 (43,9%). Ocjenu 4 odabralo je 27 ispitanika (32,9%). Svoje znanje procijenilo je kao odlično, tj. ocjenom 5, ukupno 6 ispitanika (7,3%).

6.3.3. Knjižnične usluge

Prvim pitanjem u cjelini “knjižnične usluge” ispitalo se posjedovanje tiskane i/ili elektroničke građe s područja zaštite i očuvanja okoliša. Od ukupnog broja knjižnica njih 77 odgovorilo je da posjeduje građu s područja zaštite i očuvanja okoliša (93,9%), a 5 knjižnica odgovorilo je da ne posjeduje navedenu građu (6,1%).

Drugo pitanje odnosilo se na uključenost knjižnice u neki od postojećih projekata i programa za zelenu knjižnicu (*Pokrenimo zelene knjižnice, Zelene knjižnice za zeleni Zagreb, ZeeK* i dr.). Od ukupnog broja knjižnica najveći broj knjižnica, njih 66, odgovorio je da knjižnica ne sudjeluje u takvim projektima i programima (80,5%), dok je njih 16 odgovorilo da sudjeluje (19,5%).

U trećem pitanju se od knjižnica koje su pozitivno odgovorile na prethodno pitanje tražilo se da navedu nazive projekata i programa za zelenu knjižnicu u kojima sudjeluju. Od 16 knjižnica odgovorilo je njih 10. Dobiveni su sljedeći odgovori:

- *Zelena knjižnica za zeleni Zagreb* – 4 knjižnice
- *Zelena knjižnica* – 1 knjižnica
- *Pokrenimo zelene knjižnice* – 2 knjižnice
- Edukativne radionice o održivom gospodarenju otpadom *Zato što volim Zadar* – 1 knjižnica
- *Zavičajne čajanke, Projekt zelene knjižnice, U ugodnom društvu pričamo zeleno* – 1 knjižnica

- Povremeno se uključujemo u projekte – 1 knjižnica.

Četvrtim pitanjem se od knjižnica koje su odgovorile da ne sudjeluju u projektima za zelenu knjižnicu nastojalo utvrditi planira li se knjižnica uključiti u takve projekte. Njih 40 odgovorilo je da se planira uključiti (60,6%), ne planira se uključiti 13 knjižnica (19,7%), a 13 knjižnica nije odgovorilo (19,7%).

U petom pitanju se od ispitanika tražilo da navedu organizira li knjižnica događanja ekološke tematike. Većina knjižnica (81,7%), njih 67, navela je da knjižnica organizira događanja tog tipa, dok je 15 ispitanika navelo da ne organizira (18,3%).

Šestim pitanjem od ispitanika koji su pozitivno odgovorili na prethodno pitanje tražilo se da označe vrstu događanja ekološke tematike koja su već održana ili se provode. Ponuđena je mogućnost dodatnog odgovora. Rezultati su sljedeći:

- radionice – 56 knjižnica (83,6%)
- predavanja – 50 knjižnica (74,6%)
- izložbe – 41 knjižnica (61,2%)
- tribine za javnost – 16 knjižnica (23,9%)
- projekcije filmova – 14 knjižnica (20,9%)
- predstave – 11 knjižnica (16,4%)
- seminari – 4 knjižnice (6%).

Kao dodatne odgovore knjižnice su navele:

- sudjelovanje u akcijama – 1 knjižnica (1,5 %)
- izdavanje kompleta od 6 slikovnica - održivo gospodarenje otpadom; teme: razvrstavanje otpada, recikliranje, kompostiranje, obnovljivi izvori energije, čiste vode, čisti zrak – 1 knjižnica (1,5 %)
- pričaonica i radionice za djecu – 1 knjižnica (1,5 %)
- razmjena sjemenja starih sorti – 1 knjižnica (1,5 %)
- mali festival za djecu Happyfest s naglaskom na eko tematiku i zdravu prehranu – 1 knjižnica (1,5 %)
- akcije na otvorenom: *Najveća bojanka u gradu, Vježbanje s knjigom, Biciklistički poligon – Pedala...* – 1 knjižnica (1,5 %)
- u pripremi su ekološke radionice za 2020., a namjera je i organizirati predavanje – 1 knjižnica (1,5 %)

- predstavljanja knjiga – 1 knjižnica (1,5 %)
- Knjižnica je izradila brošure na temu permakulture! – 1 knjižnica (1,5%).

Sedmo pitanje odnosilo se na promociju zelenih aktivnosti. Na pitanje promovira li knjižnica svoje zelene aktivnosti 52 knjižnice su odgovorile da promovira (63,4%), a 30 ih je odgovorilo da ne promovira (36,6%). Budući da je 15 knjižnica odgovorilo kako ne organizira događanja ekološke tematike, može se pretpostaviti da se među 30 knjižnica koje ne promoviraju svoje zelene aktivnosti nalaze upravo te knjižnice, dok 15 knjižnica koje organiziraju događanja ekološke tematike ista ta događanja ne promovira.

U osmom pitanju se od ispitanika koji su pozitivno odgovorili na prethodno pitanje tražilo da među ponuđenim odgovorima označe gdje knjižnica promovira svoje zelene aktivnosti. Na pitanje je odgovorilo 50 knjižnica od ukupno 52 koje su u prethodnom pitanju navele da promoviraju svoje zelene aktivnosti. I ovdje je ostavljena mogućnost dodatnog odgovora. Rezultati su pokazali da knjižnice svoje aktivnosti promoviraju:

- na društvenim mrežama – 37 knjižnica (74%)
- na svojoj mrežnoj stranici – 36 knjižnica (72%)
- na plakatima – 34 knjižnice (68%)
- u newsletteru – 3 knjižnice (6%).

Kao dodatne odgovore knjižnice su navele:

- u lokalnim medijima i na mrežnim portalima – 1 knjižnica (2%)
- mailing lista prema lokalnim medijima – 1 knjižnica (2%)
- mediji (radio, novine) – 2 knjižnice (4%).

Devetim pitanjem nastojalo se ispitati mišljenje zaposlenika o ulozi narodne knjižnice u izobrazbi o zaštiti okoliša. Na ljestvici od 1 (potpuno nevažno) do 5 (vrlo važno) odgovarali su na pitanje “Koliko je važno da se narodne knjižnice svojim uslugama (zbirkama i organiziranjem događanja) uključe u izobrazbu o zaštiti okoliša?”. Većina ispitanika, njih 51, odgovorila je da je vrlo važno (62,2%), dok su 24 ispitanika važnost ocijenila brojem 4 (29,3%). Srednju ocjenu odabralo je 7 ispitanika (8,5%). Nitko od ispitanika važnost narodnih knjižnica u izobrazbi o zaštiti okoliša nije ocijenio ocjenama 1 i 2.

U desetom pitanju bilo je potrebno ocijeniti zanimanje zaposlenika za zelene knjižnične usluge. Rezultati su sljedeći:

- 1 – 0 ispitanika (0%)
- 2 – 3 ispitanika (3,7%)
- 3 – 26 ispitanika (31,7)
- 4 – 36 ispitanika (43,9%)
- 5 – 17 ispitanika (20,7%).

Jedanaesto, koje je ujedno bilo i posljednje pitanje u anketnom upitniku, bilo je otvorenog tipa. Ispitanici su mogli navesti što bi još njihova knjižnica mogla napraviti kako bi bila još zelenija. Odgovori su se mogli odnositi na sve tri ispitane cjeline – na zgradu, poslovanje i usluge. U nastavku rada prikazani su neki od odgovora.

Pitanje: Što bi još Vaša knjižnica mogla napraviti kako bi postala zelena knjižnica?

- koristiti obnovljive izvore energije u svom radu, organizirati razna događanja s ciljem povećanja ekološke osviještenosti
- uključiti se u već postojeće projekte
- svakodnevno osvještivati korisnike
- educirati osnivača knjižnice o potrebi izgradnje zelene knjižnice te općenito javnih objekata sa međunarodnim certifikatom zelene gradnje
- poticati mlade članove knjižnice u sadnji stabala u parkovnim zonama grada, osvještivati stanovništvo o potrebi sortiranja kućnog otpada
- organizirati programe kako bi educirali javnost o nužnosti zaštite okoliša, o klimi, o obnovljivim izvorima energije, o smanjenju potrošnje energije i sl.
- u okolnostima i prostoru u kojem posluje naša knjižnica moguće je: zamjena stolarije, bolje upravljanje hlađenjem-grijanjem, bolje upravljanje utroškom el. energije, povećanje ekološke svijesti zaposlenika
- upoznati se s projektima na nacionalnoj razini koji se tiču zelene knjižnice te upoznati se s izvorima financijske potpore za ostvarivanje projekata
- budući da se knjižnica nalazi u zgradi, secesijskoj vili staroj preko stoljeća, da bi bila zelena knjižnica u pravom smislu riječi, neophodan je novi, namjenski prostor!
- svojim primjerom pobuditi svijest svojih korisnika i posjetitelja kako bi shvatili važnost zaštite okoliša, posebice smanjivanja te zbrinjavanja svih vrsta otpada, racionalnog korištenja energije i vode
- povezivanje i suradnja s "ekološkim" ustanovama, organiziranje i promoviranje događanja usmjerenih na zaštitu okoliša

- pratiti rad europskih knjižnica
- 1) Kontinuirano osvještivati ljude o važnosti očuvanja i zaštite okoliša; 2) Uključiti djecu i odrasle kako bi svi zajedno doprinijeli pravilnom gospodarenju otpada; 3) Uključiti se u više zelenih projekata
- bez papirno poslovanje, srediti prostor kako bi se izgubio nepotreban gubitak energije (npr. vrata na odjelima), prestati koristiti jednokratnu plastiku, povećati broj aktivnosti (predavanja, radionica) s ekološkim temama koje su izravno povezane s životima njezinih korisnika
- upravo se nalazimo na privremenoj lokaciji kako bi se provela energetska obnova zgrade u kojoj je knjižnica, a zatim slijede aktivnosti
- Ići prema paperless office konceptu. Ništa drugo jer jednostavno nemamo kapaciteta jer je samo dvoje zaposlenih.
- možda za početak informirati se o tom što znači zelena knjižnica
- ugraditi sustave za grijanje na solarne panele, provesti energetska obnovu zgrade
- Dodatna edukacija je nužna jer nismo u potpunosti upoznati sa značenjem i konceptom "zelene" knjižnice. Kako smo smješteni u staroj i oronuloj zgradi trenutno ne možemo raditi puno više po tom pitanju, osim nekoliko sitnica koje djelatnici već i rade. Prvenstveno je potrebno prijeći u novu zgradu knjižnice i u njoj eventualno razvijati taj koncept.
- Samoinicijativno ništa, ako politika pokrene inicijativu onda se svi slažemo i idemo do realizacije ne štedeći sebe za tu inicijativu.
- imati kontejnere za plastiku
- Obnovljivi izvori energije, ugradnja solarne elektrane na krov zgrade, te minivjetroelektrana u dvorištu knjižnice, no, zbog komplicirane papirologije smo odustali.
- maknuti plastične čaše i tanjuriće
- Odvajamo papir i plastiku, sve materijale koje možemo iskoristiti za kreativne radionice - prikupljamo i koristimo. Korišteni A4 papir ispisan samo na jednoj strani - režemo na 4 komada te lijepimo na zadnju str. knjiga gdje stavljamo štambilj datuma povratka građe. Otpad koji ne možemo iskoristiti odlažemo u reciklažno dvorište. To je ono što mi trenutno radimo.
- Postupke, aktivnosti, programe i sadržaje uskladiti s načelima održivog razvoja i zaštite okoliša. Prije svega potrebna je i podrška Osnivača u ostvarivanju programa ekološke tematike, te u budućnosti prostore knjižnice opremiti potrebnim ekološkim

certifikatima. Na djelatnicima je da svjesno postupaju i kroz aktivnosti promiču svijest o zaštiti okoliša.

- Bolja edukacija zacijelo bi donijela i veći angažman.
- Knjižnica radi u malo prostora, podstanari smo u stambenoj zgradi pa su i aktivnosti koje provodimo u okviru nekih od projekata limitirajuće. Stoga je teško postati boljom, zelenijom i angažiranijom knjižnicom. Kad bismo dobili novi prostor, neke projekte bismo provodili kvalitetnije.
- Upravo u Knjižnici Savica začet je projekt Zelena knjižnica za zeleni Zagreb, koji se sada provodi u 21 knjižnici mreže Knjižnica grada Zagreba. Svi njezini djelatnici ulažu velik trud oko zelenih programskih sadržaja i imaju intenzivnu suradnju s udrugama, ustanova i pojedincima koji se bave ekologijom. Nažalost, smještena je u energetske iznimno neučinkovit prostor te promjenu dotrajale stolarije i radijatora koji se ne mogu regulirati, zbog visokih investicija koje bi to zahtijevalo, čeka već godinama.
- Nedostaje nam prostora i financija da bismo mogli poduzeti sve korake da postanemo zelena knjižnica.
- Utjecati na svjesnost o važnosti ekologije - veća uključenost škola bila bi poželjna. Organizirana događanja nemaju baš zadovoljavajući odaziv.
- Trenutno se radi na obnovi fasade i uspostavi automatskog sustava grijanja i hlađenja, a u planu je suradnja s ekološkim grupama škola i vrtića, te se uključiti u akciju Pokrenimo zelene knjižnice.
- Od početka sljedeće godine uložiti ćemo više vremena i pažnje ekološkim pitanjima te u skladu s tim provoditi programske sadržaje za različite dobne skupine i profile korisnika. S obzirom da nemamo vlastitu zgradu, a nije izgledna izgradnja nove "zelene" knjižnice, stalno nastojimo napraviti bar male pomake u svakodnevnom poslovanju i funkcioniranju knjižnice (npr. nabavili smo veći broj staklenih čaša te sve rjeđe nabavljamo jednokratnu plastiku i sl.).
- Od 2014. godine u knjižnici se kontinuirano održavaju programi koji se mogu smatrati dijelom Zelene knjižnice. Počelo je suradnjom s lokalnom Udrugom ZMAG koja se bavi permakulturom i održivim razvojem, a nastavilo se nizom radionica, predavanja, predstavljanja knjiga, izložbi, prikazivanjem filmova s Okolišnog filmskog festivala. Nekoliko suradnji imamo i s Gradom Velikom Goricom jer se na razini grada provodi nekoliko ekoloških projekata. U budućnosti možemo biti još otvoreniji za nove suradnje, organizirati edukativne čitateljsko-ekološke programe za

djecu, daljnje radionice za odrasle... Ako se ostvari naša želja za gradnjom nove zgrade knjižnice, nastojat ćemo da ona bude sagrađena u skladu sa "zelenim" standardima.

- Gradska knjižnica Makarska trenutno je u fazi selidbe u renovirani, adaptirani prostor. Po selidbi u renovirani prostor, u planu je organiziranje zelenih aktivnosti u vidu radionica, seminara i predavanja. Također, djelatnici će dobiti upute o štednji električne energije u knjižnici kao što je gašenje računala u vrijeme pauze ili dok nema korisnika u knjižnici.
- Naša knjižnica je eko knjižnica i u njoj je zabranjena upotreba jednokratne plastike. U nastavku već započetog eko projekta nastavljamo s edukacijama predškolske i školske djece različitim oblicima predavanja, radionica, bajkaonica itd.

6.4. Zaključak istraživanja i rasprava

Istraživanjem su se potvrdile sve tri postavljene hipoteze:

Hipoteza 1. Zgrade narodnih knjižnica u Hrvatskoj ne razvijaju se u skladu s ekološkom održivosti.

Od 96,3% knjižnica koje su odgovorile da knjižnična zgrada nema certifikat za zelenu gradnju njih 75,9% odgovorilo je da nije u planu izgradnja nove knjižnične zgrade s takvim certifikatom. Budući da izgradnja nove zgrade zahtijeva velika financijska sredstva koja je knjižnicama teško dobiti, u istraživanju su ispitani elementi uštede energije koje knjižnice mogu uvesti u zgrade, a zahtijevaju puno manja ili nikakva financijska sredstva. Tako na primjer štedne žarulje koristi tek 57,3% ispitanih knjižnica, a 10,8% knjižnica ne koristi niti jednu od ponuđenih mjera štednje (automatsku regulaciju grijanja i rashladnih uređaja, prirodnu ventilaciju, senzore za svjetlo).

Hipoteza 2. U knjižnično poslovanje narodnih knjižnica u Hrvatskoj uvode se načela zelenog poslovanja.

U dijelu istraživanja o poslovanju zelenih knjižnica ispitano je koja načela zelenog ureda knjižnice primjenjuju. I ovdje su ponuđeni oni elementi zelenog ureda koji su financijski dostupni knjižnicama, a njihovo uvođenje i provođenje ovise o motivaciji rukovoditelja i drugih zaposlenika knjižnice. Među njima je odvajanje papira za reciklažu što je u svoje poslovanje uvelo 97,6% ispitanih knjižnica te štednja papira i tinte obostranim ispisom ili izbjegavanjem ispisa što čini 92,7% knjižnica. Međutim, u tek 32,9% ispitanih knjižnica ne

koristi se jednokratna plastika, a tek njih 28% navelo je kako isključuju računala za vrijeme pauze. Jedan od elemenata zelenog poslovanja je i suradnja s lokalnom zajednicom. Istraživanjem je ispitano surađuje li knjižnica s ustanovama, udrugama i pojedincima iz područja ekologije, na što je 70,7% knjižnica odgovorilo pozitivno. Najviše se surađuje s osnovnim i srednjim školama (80,4%), a najmanje s fakultetima (12,5%).

Hipoteza 3. Sve više narodnih knjižnica u Hrvatskoj zainteresirano je za razvijanje zelenih knjižničnih usluga.

Većina knjižnica koje su sudjelovale u istraživanju (80,5%) nije uključeno u projekte i programe za zelenu knjižnicu, a njih 60,6% planira se u uključiti u takve projekte. Od ukupnog broja knjižnica više od 80% organizira događanja posvećena temama iz ekologije, ponajviše radionice, predavanja i izložbe. Nešto više od 73% knjižnica ta događanja promovira na svojim mrežnim stranicama i društvenim mrežama. U budućnosti bi se mogla poboljšati promocija kako bi i odaziv na događanja bio veći. O zainteresiranosti knjižnica za zelene aktivnosti i programe svjedoče odgovori na posljednje pitanje gdje su ispitanici mogli navesti što bi njihove knjižnice još mogle napraviti kako bi postale zelene knjižnice. Velik broj ispitanika naveo je da je potrebno uključiti se u postojeće projekte, organizirati događanja ekološke tematike te raditi na promociji istih.

Osim što su istraživanjem potvrđene hipoteze, ono je također pokazalo da bi prepreka bržem širenju koncepta zelene knjižnice u Hrvatskoj mogla biti nedovoljna educiranost osoblja o konceptu zelene knjižnice, nedostatak osoblja te zainteresiranost osoblja za koncept zelene knjižnice. Svoju upoznatost s konceptom zelene knjižnice najviše ispitanika ocijenilo je ocjenom 3 (43,9%) iz čega se može zaključiti da se treba više raditi na edukaciji knjižničara o zelenim knjižnicama. Nekoliko ispitanika istaknulo je kako bez zelene knjižnične zgrade knjižnica ne može puno napraviti po pitanju zaštite okoliša. Knjižnica može biti zelena po svojim aktivnostima i programima. Drugi problem odnosi se na nedostatak vremena za provođenje zelenih aktivnosti zbog premalog broja osoblja. Treći problem može biti nedovoljna ekološka osviještenost zaposlenika, a kao posljedica proizlazi neprovođenje zelenih aktivnosti i programa. Prema pojedinim odgovorima, prepreke u izgradnji zelenih knjižničnih zgrada su nedostatak financijskih sredstava te čekanje na dokumentaciju.

7. Zaključak

Uništavanje okoliša iskorištavanjem prirodnih resursa i stvaranjem velike količine otpada problem je koji društvo treba rješavati ukoliko želi opstati, a trebaju ga rješavati institucije i pojedinci. Knjižnice pritom imaju zadaću širenja informacija i razvijanja ekološke svijesti. Koliko će se knjižnice posvetiti promicanju ekološke osviještenosti i ciljeva održivog razvoja u zajednici ovisi o educiranosti i osviještenosti samih zaposlenika i rukovoditelja knjižnice. Oni su ti koji organiziraju te provode aktivnosti i programe posvećene temama iz područja ekologije. Isto tako knjižnice mogu uvesti niz mjera kojima bi njihovo poslovanje bilo ekološki prihvatljivije. Radi se o malim koracima koji zahtijevaju i manja financijska ulaganja, a rezultiraju uštedom energije i resursa pa samim time i novčanih sredstava knjižnice.

Istraživanje provedeno među 82 narodne knjižnice u Hrvatskoj pokazalo je da većina knjižnica u zgradama ne provodi financijski dostupne mjere štednje energije, ali da su neka od načela zelenog poslovanja ipak zastupljena u njezinom poslovanju (odvajanje papira za reciklažu te štednja papira i tinte u većini knjižnica). Utvrđeno je da su narodne knjižnice u Hrvatskoj zainteresirane za razvijanje zelenih knjižničnih usluga te da većina knjižnica u svoj program uvrštava i događanja ekološke tematike. Međutim, isto tako iz provedene ankete proizlazi da je potrebno educirati same knjižničare o konceptu zelene knjižnice, motivirati ih te kod njih razvijati ekološku svijest. Osim nedovoljne educiranosti ili zainteresiranosti zaposlenika za koncept zelene knjižnice, pokazalo se da prepreka razvoju narodnih knjižnica u Hrvatskoj u zelenom smjeru mogu biti nedovoljan broj knjižničnog osoblja, neadekvatan prostor te nedostatak financijskih sredstava. Problemi su to s kojima se danas suočavaju brojne narodne knjižnice.

Provedeno istraživanje možda je neke knjižnice potaknulo da razmisle o okretanju u smjeru zelene knjižnice uvođenjem pojedinih mjera štednje energije u zgradi i načela zelenog poslovanja te razvijanjem zelenih knjižničnih usluga kroz uključivanje u nekih od postojećih projekata za zelenu knjižnicu, razvijanje vlastitih zelenih programa ili povećanje broja događanja ekološke tematike te da općenito nizom malih promjena, u skladu s financijskim, prostornim i vremenskim mogućnostima, doprinesu očuvanju zajednice kojoj služe.

8. Literatura

Aldrich, R. S., Benton, S., Schaper, L., Scherer, J. A. (2013). Sustainable thinking: passageway to better buildings, budgets and beyond. U Hauke, P., Latimer, K., Werner, K. U. (ur.), *The green library: the challenge of environment sustainability = Die grüne Bibliothek: Ökologische Nachhaltigkeit in der Praxis* (str. 16-37). Berlin; Boston: De Gruyter Saur.

Bačić, E. (2018). Zagovaranje za knjižnice i partnerstvo za održivi razvoj. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 61 (2), 367-380. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/217976>. Pristupljeno 16. srpnja 2019.

Bjegović, D., Štirmer, N., Serdar, M. (2101) Održiva gradnja i odabir materijala. *Treći internacionalni naučno-stručni skup Građevinarstvo – nauka i praksa* (str. 1289-1294). Žabljak: Građevinski fakultet, Univerzitet Crne Gore. Dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/445808.T12_0003_Bjegovic_Stirmer_Serdar_-_GNP2010.pdf. Pristupljeno 16. srpnja 2019.

Bugarski, M., Surma Szabo, V. (2017). Projekt gradske knjižnice Vukovar - Ekoknjižnica: za prijateljstvo s prirodom. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 60 (2-3), 295-303. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/195885>. Pristupljeno 3. kolovoza 2019.

Dragaš, B. (2017). Zelene knjižnice za zelenu pismenost: hrvatsko iskustvo. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 60 (4), 221-241. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/195928>. Pristupljeno 16. srpnja 2019.

Dragaš, B., Ercegovac, S. (2017). Program Zelena knjižnica u Knjižnici Savica - ishodište istoimenoga projekta Knjižnica grada Zagreba. *HKD Novosti*, 73, <https://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/1336>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Dubraja, M., Mikulić, N. (2018). Pregled sustava održive gradnje: LEED, BREEAM, DGNB. *Polytechnic and design*, 6 (1), 53-62. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/203037>. Pristupljeno 16. srpnja 2019.

Ekonomski fakultet u Osijeku (2016) *Okrugli stol*, <http://www.efos.unios.hr/knjiznica/okrugli-stol/>. Pristupljeno 26. srpnja 2019.

Environment, Sustainability and Libraries Special Interest Group (bez dat.) IFLA. *About the Environment, Sustainability and Libraries Special Interest Group*, <https://www.ifla.org/environment-sustainability-and-libraries>. Pristupljeno 9. kolovoza 2019.

Glas Podravine i Prigorja (2019). *Održana prva tribina o temi Održivo gospodarenje otpadom: Kako smanjiti odlaganje otpada na Piškornicu?*, <https://www.glaspodravine.hr/odrzana-prva-tribina-o-temi-odrzivo-gospodarenje-otpadom-kako-smanjiti-odlaganje-otpada-na-piskornicu/>. Pristupljeno 7. kolovoza 2019.

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek (2017). *Edukativno-kreativne radionice "U prirodi nalazim sve što mi treba"*, <https://www.gskos.unios.hr/index.php/ciklus-radionica/>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek (2018). *EKO tjedan*, <https://www.gskos.unios.hr/index.php/eko-tjedan/>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek (2019). *Festival slikovnice "Čuvari priča": Šume pričaju*, <https://www.gskos.unios.hr/index.php/festival-slikovnice-cuvari-prica-sume-pricaju/>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek (2019). *Permakultura u gradovima*, <https://www.gskos.unios.hr/index.php/permakultura-u-gradovima/>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Gradska knjižnica „Franjo Marković“ Križevci (2019). *Boris slavi rođendan. - Predstava u sklopu projekta I ja odvajam!*, <http://www.knjiznica-krizevci.hr/dogadjanja/dogadjaj.asp?id=1260>. Pristupljeno 3. kolovoza 2019.

Gradska knjižnica „Franjo Marković“ Križevci (2019). <http://www.knjiznica-krizevci.hr/>. Pristupljeno 10. kolovoza 2019.

Gradska knjižnica „Franjo Marković“ Križevci (2019). *Počelo postavljanje fotonaponske elektrane na krov Knjižnice*, <http://www.knjiznica-krizevci.hr/dogadjanja/dogadjaj.asp?id=1278>. Pristupljeno 3. kolovoza 2019.

Gradska knjižnica „Franjo Marković“ Križevci (2019). *Sunčani krov na „Zelenoj knjižnici“ u Križevcima*, <http://www.knjiznica-krizevci.hr/dogadjanja/dogadjaj.asp?id=1253>. Pristupljeno 3. kolovoza 2019.

Gradska knjižnica Rijeka (2019). *Dobrodošlica proljeću: zelena pričoradionica "Kastor vrtlari" u Ogranku Drenova*, <https://gkr.hr/Magazin/Najave/Dobrodošlica-proljeću-zelena-pričoradionica-Kastor-vrtlari-u-Ogranku-Drenova>. Pristupljeno 3. kolovoza 2019.

Gradska knjižnica Rijeka (2019). *Novo na policama: 5 vrućih "zelenih" knjiga*, <https://gkr.hr/Magazin/GKR-Bira/Novo-na-policama-5-vrucih-zelenih-knjiga>. Pristupljeno 3. kolovoza 2019.

Gradska knjižnica Rijeka (2019). *Reciklažno-zelena radionica: samostalna izrada torbe za kupovinu od starih majica*, <https://gkr.hr/Magazin/Najave/Reciklazno-zelena-radionica-samostalna-izrada-torbe-za-kupovinu-od-starih-majica>. Pristupljeno 3. kolovoza 2019.

Gradska knjižnica Rijeka (2019). *Šuma Striborova*, <https://gkr.hr/Vodic-za-korisnike/Lokacije/Djecji-odjel-Stribor/Programi/Suma-Striborova>. Pristupljeno 3. kolovoza 2019.

Gradska knjižnica Rijeka (2019). *U (nove) pobjede održivog razvoja: kreću zanimljive aktivnosti projekta "Nova pravila igre"*, <https://gkr.hr/Magazin/Novosti/U-nove-pobjede-odrzivog-razvoja-krecu-zanimljive-aktivnosti-projekta-Nova-pravila-igre>. Pristupljeno 3. kolovoza 2019.

Gradska knjižnica Rijeka (2019). *Zelena radionica: izrada pernica od recikliranih plastičnih vrećica uz pomoć pegle*, <https://gkr.hr/Magazin/Najave/Zelena-radionica-izrada-pernica-od-recikliranih-plasticnih-vrecica-uz-pomoc-pegle>. Pristupljeno 3. kolovoza 2019.

Gradska knjižnica Rijeka (2019). *Zelena radionica: Izrada privjesaka za ključeve od recikliranih materijala*, <https://gkr.hr/Magazin/Najave/Zelena-radionica-Izrada-privjesaka-za-kljucve-od-recikliranih-materijala>. Pristupljeno 3. kolovoza 2019.

Gradska knjižnica Slavka Kolara Čazma (bez dat.). *Novosti*, <https://www.gradska-knjiznica-cazma.hr/index.php/novosti>. Pristupljeno 7. kolovoza 2019.

Gradska knjižnica Vukovar (2019). *Događanja*, <https://gkvu.hr/category/dogadjanja/>. Pristupljeno 3. kolovoza 2019.

Hauke, P. (2019). *Green Libraries Towards Green Sustainable Development: Best Practice Examples from IFLA Green Library Award 2016–2019* Predstavljeno na IFLA WLIC: Libraries: dialogue for change, Session 166 - Libraries and Sustainability: Examples, Supporters, Educators - IFLA & Environment, Sustainability and Libraries Special Interest Group (ENSULIB), Atena. Dostupno na: <http://library.ifla.org/2562/1/166-hauke-en.pdf>. Pristupljeno 27. kolovoza 2019.

HEP ESCO (bez dat.) *Zeleno poslovanje*, <https://www.hep.hr/esco/trening-centar-1532/tecajevi/zeleno-poslovanje/2994>. Pristupljeno 16. srpnja 2019.

Hrvatsko knjižničarsko društvo (2014). 39. skupština Hrvatskoga knjižničarskog društva, <http://hkdrustvo.hr/hr/skupovi/skup/241/>. Pristupljeno 26. srpnja 2019.

Hrvatsko knjižničarsko društvo (2016). 41. skupština Hrvatskoga knjižničarskog društva, <http://hkdrustvo.hr/hr/skupovi/skup/302/>. Pristupljeno 26. srpnja 2019.

Hrvatsko knjižničarsko društvo (2017). Projekt Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku. *HKD Novosti*. 73, <http://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/1331>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Hrvatsko knjižničarsko društvo (bez dat.). *Radna grupa za zelene knjižnice*, https://www.hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/50. Pristupljeno 26. srpnja 2019.

Hrvatsko knjižničarsko društvo (bez dat.). *Radna grupa za zelene knjižnice – Plan i program*, https://www.hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/50/plan_i_program/. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

IFLA Green Library Award (bez dat.) IFLA, <https://www.ifla.org/node/10159>. Pristupljeno 9. kolovoza 2019.

Izveštaj Radne grupe za zelene knjižnice za 2015. godinu. (2015). http://hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/50/publikacije. Pristupljeno 26. srpnja 2019.

Izveštaj Radne grupe za zelene knjižnice za 2016. godinu. (2017). http://hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/50/publikacije. Pristupljeno 26. srpnja 2019.

Izveštaj Radne grupe za zelene knjižnice za period 01.09.2017. do 31.08.2018. god. (2018). http://hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/50/publikacije. Pristupljeno 26. srpnja 2019.

Izveštaj Radne grupe za zelene knjižnice za period 17.11.2015.-31.8.2016. god. (2016). http://hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/50/publikacije. Pristupljeno 26. srpnja 2019.

Janeš-Žulj, M. (2018). Zelene aktivnosti u Gradskoj knjižnici “Franjo Marković” Križevci. *Svezak: časopis Društva knjižničara Bilogore, Podravine i Kalničkog prigorja*, 20 (20), 17-18. Dostupno na: http://www.drustvo-knjiznicara-bpkp.hr/svezak/svezak20/Svezak_20_2017.pdf. Pristupljeno 3. kolovoza 2019.

Jelić-Balta, V. (2017). Poljoprivredna i zelena knjižnica. *HKD Novosti*. 73, <http://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/1340>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Jelić-Balta, V. (2018). Poljoprivredna i zelena knjižnica Gradske knjižnice Slavka Kolara Čazma. *Svezak: časopis Društva knjižničara Bilogore, Podravine i Kalničkog prigorja*, 20 (20), 18-19. Dostupno na:

http://www.drustvo-knjiznicara-bpkp.hr/svezak/svezak20/Svezak_20_2017.pdf. Pristupljeno 7. kolovoza 2019.

Knjižnica „Fran Galović“ Koprivnica (bez dat.). *Kalendar događanja*, http://www.knjiznica-koprivnica.hr/knjiznica/default_kalendar_arhiva.asp?sid=4021. Pristupljeno 7. kolovoza 2019.

Knjižnica „Fran Galović“ Koprivnica (bez dat.). *Opširnije Izvješće o radu u 2018. godini*, <http://www.knjiznica-koprivnica.hr/knjiznica/defaultcont.asp?id=27&n=2>. Pristupljeno 30. srpnja 2019.

Knjižnica „Fran Galović“ Koprivnica (bez dat.). *Program „Zelena knjižnica“*, <http://www.knjiznica-koprivnica.hr/knjiznica/defaultcont.asp?id=10&n=5>. Pristupljeno 7. kolovoza 2019.

Knjižnica „Fran Galović“ Koprivnica (bez dat.). *Vijesti*, http://www.knjiznica-koprivnica.hr/knjiznica/default_vijest.asp?sid=2&n=9. Pristupljeno 7. kolovoza 2019.

Knjižnica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (2019). *4. održiva tribina Radne grupe za Zelene knjižnice*, <http://knjiznica.ffzg.unizg.hr/newsletter/4.-odrivna-tribina-radne-grupe-za-zelene-knjiznice>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Knjižnice grada Zagreba (bez dat.). *Dječja knjižnica Marina Držića*, <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/djecja-knjiznica-marina-drzica/programi-i-projekti/zelena-knjiznica-za-zeleni-zagreb-39810/39810>. Pristupljeno 25. kolovoza 2019.

Knjižnice grada Zagreba (bez dat.). *Otpad nije smeće!*, <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/otpad-nije-smece-51294/51294>. Pristupljeno 25. kolovoza 2019.

Knjižnice grada Zagreba (bez dat.). *Projekt Zelena knjižnica za zeleni Zagreb*, <http://www.kgz.hr/hr/projekt-zelena-knjiznica-za-zeleni-zagreb/32340>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Knjižnice grada Zagreba (bez dat.). *Ptice gnjezdarice grada Zagreba*, <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/ptice-gnjezdarice-grada-zagreba/53541>. Pristupljeno 25. kolovoza 2019.

Knjižnice grada Zagreba (bez dat.). *Zelena abeceda*, <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/zelena-abeceda-53495/53495>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Knjižnice grada Zagreba (bez dat.). *Zelena abeceda*, <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/zelena-abeceda-51207/51207>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Knjižnice grada Zagreba (bez dat.). *Zelena knjižnica - Hrvatska bez otpada*, <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/zelena-knjiznica-hrvatska-bez-otpada/52574>. Pristupljeno 25. kolovoza 2019.

Koontz, C., Gubbin, B. (2011). *IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.

Kraljević, I. (2013). Zelena knjižnica: projekt Društva bibliotekara Istre. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 56 (3), 199-204. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/115224>. Pristupljeno 26. srpnja 2019.

Kraljević, I. (2019). Djelovanje radne grupe za zelene knjižnice 2014.–2018. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 62 (1), 327-340. Dostupno na: <http://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/720/640>. Pristupljeno 26. srpnja 2019.

Malnar, A. (1996). *Upute za poslovanje narodnih knjižnica*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (2012). *Otvorena Zelena knjižnica energetske efikasnosti u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu*, <http://www.nsk.hr/otvorena-zelena-knjiznica-energetske-efikasnosti-u-nacionalnoj-i-sveucilisnoj-knjiznici-u-zagrebu/>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (2016). „Zelene knjižnice“: održan okrugli stol o knjižnicama kao predvodnicama ekološki održivoga razvoja, <http://www.nsk.hr/zelene-knjiznice-odrzan-okrugli-stol-o-knjiznicama-kao-predvodnicama-ekoloski-odrzivoga-razvoja/>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (2016). *IFLA predstavila projekt NSK „Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku“*, <http://www.nsk.hr/ifla-predstavila-projekt-nsk-zelena-knjiznica-za-zelenu-hrvatsku/>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (2016). *Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu predstavila projekt „Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku“*, <http://www.nsk.hr/nacionalna-sveucilisna-knjiznica-zagrebu-predstavila-projekt-zelena-knjiznica-zelenu-hrvatsku/>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (2017). *Više pojedinosti o Zelenom festivalu*, <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2017/09/Vi%C5%A1e-pojedinosti-o-Zelenom-festivalu..pdf>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (2017). *Zeleni festival – (O)krenimo na zeleno*, <http://www.nsk.hr/zeleni-festival-okrenimo-na-zeleno/>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (2018). „*Let’s Go Green!*“ – 1. međunarodna konferencija o zelenim knjižnicama u organizaciji Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, <http://www.nsk.hr/lets-go-green-1-medunarodna-konferencija-o-zelenim-knjiznicama-u-organizaciji-nacionalne-i-sveucilisne-knjiznice-u-zagrebu/>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (2018). „*Let’s Go Green!*“ – otvorene prijave za 1. međunarodnu konferenciju o zelenim knjižnicama u organizaciji Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, <http://www.nsk.hr/lets-go-green-otvorene-prijave-za-1-medunarodnu-konferenciju-o-zelenim-knjiznicama-u-organizaciji-nacionalne-i-sveucilisne-knjiznice-u-zagrebu/>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (2018). *Druga iz ciklusa „Održive tribine Let’s Go Green!“ u NSK*, <http://www.nsk.hr/druga-iz-ciklusa-odrzive-tribine-lets-go-green-u-nsk/>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (2018). *Nagradni natječaj za osnovne škole „Zelena priča za zeleni planet“*, <http://www.nsk.hr/nagradni-natjecaj-za-osnovne-skole-zelena-prica-za-zeleni-planet/>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (2018). *Objavljeni rezultati nagradnoga natječaja za osnovne škole „Zelena priča za zeleni planet“*, <http://www.nsk.hr/objavljeni-rezultati-nagradnoga-natjecaja-za-osnovne-skole-zelena-prica-za-zeleni-planet/>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (2018). *Prva iz ciklusa održivih tribina u NSK – predstavljanje Nacionalnoga projekta „Živjeti zdravo“*, <http://www.nsk.hr/prva-iz-ciklusa-odrzivih-tribina-u-nsk-predstavljanje-nacionalnoga-projekta-zivjeti-zdravo/>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (2018). *Treća iz ciklusa „Održive tribine Let's Go Green!“ u NSK*, <http://www.nsk.hr/treca-iz-ciklusa-odrzive-tribine-lets-go-green-u-nsk/>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (2018). *U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu donacijska izložba Srednje škole – Centar za odgoj i obrazovanje*, <http://www.nsk.hr/u-nacionalnoj-i-sveucilisnoj-knjiznici-u-zagrebu-donacijska-izlozba-srednje-skole-centar-za-odgoj-i-obrazovanje/>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (2018). *U organizaciji Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu održana 1. međunarodna konferencija o zelenim knjižnicama „Let's Go Green!“*, <http://www.nsk.hr/u-organizaciji-nacionalne-i-sveucilisne-knjiznice-u-zagrebu-odrzana-1-medunarodna-konferencija-o-zelenim-knjiznicama-lets-go-green/>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (2019). *Otvorena izložba „Najbolje zelene knjižnice“ u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu*, <http://www.nsk.hr/otvorena-izlozba-najbolje-zelene-knjiznice-u-nacionalnoj-i-sveucilisnoj-knjiznici-u-zagrebu/>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Održivi razvoj. (bez dat.). U *Hrvatska enciklopedija*, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=44778>. Pristupljeno 16. srpnja 2019.

Pavić-Rogošić, L. (2010). *Održivi razvoj*. Zagreb: ODRAZ. Dostupno na: http://www.odraz.hr/media/21831/odrzivi_razvoj.pdf. Pristupljeno 16. srpnja 2019.

Pavić-Rogošić, L. (2015). *Globalni ciljevi održivog razvoja do 2030*. Zagreb: ODRAZ. Dostupno na: http://www.odraz.hr/media/330673/globalni%20ciljevi_or_final_web.pdf. Pristupljeno 16. srpnja 2019.

Pavić-Rogošić, L. (bez dat.). *Društveno odgovorno poslovanje (DOP)*. Zagreb: ODRAZ. Dostupno na: www.odraz.hr/media/21845/dop.pdf. Pristupljeno 16. srpnja 2019.

Pejić, S. (2018). Ekološka pismenost i zelene knjižnice u Hrvatskoj. *Svezak: časopis Društva knjižničara Bilogore, Podravine i Kalničkog prigorja*, 20 (20), 14-16. Dostupno na: http://www.drustvo-knjiznicara-bpkp.hr/svezak/svezak20/Svezak_20_2017.pdf. Pristupljeno 16. srpnja 2019.

Poticanje energetske efikasnosti u Hrvatskoj (2009) EE projekt. *Vodič kroz Zeleni ured: Priručnik*, <http://www.enu.fzoeu.hr/assets/files/shared/list/zuPrirucnik.pdf>. Pristupljeno 16. srpnja 2019.

Poticanje energetske efikasnosti u Hrvatskoj (2009) EE projekt. *Vodič kroz Zeleni ured: Radna knjiga*, <http://www.enu.fzoeu.hr/assets/files/shared/list/zuRadnaKnjiga.pdf>. Pristupljeno 16. srpnja 2019.

Poticanje energetske efikasnosti u Hrvatskoj (bez dat.) EE projekt. *Društveno odgovorno poslovanje*, <http://www.enu.fzoeu.hr/hio/zeleni-ured/drustveno-odgovorno-poslovanje>. Pristupljeno 16. srpnja 2019.

Poticanje energetske efikasnosti u Hrvatskoj (bez dat.) EE projekt. *Savjeti za Zeleni ured*, <http://www.enu.fzoeu.hr/hio/zeleni-ured/savjeti-za-zeleni-ured>. Pristupljeno 16. srpnja 2019.

Poticanje energetske efikasnosti u Hrvatskoj (bez dat.) EE projekt. *Zelena knjižnica energetske efikasnosti*, <http://www.enu.fzoeu.hr/info-edu/zelena-ee-knjiznica>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

Sabolović-Krajina, D. (2018). Doprinos Knjižnice i čitaonice “Fran Galović” Koprivnica izgradnji pokreta zelenih knjižnica u Hrvatskoj. *Svezak: časopis Društva knjižničara Bilogore, Podravine i Kalničkog prigorja*, 20 (20), 16-17. Dostupno na: http://www.drustvo-knjiznicara-bpkp.hr/svezak/svezak20/Svezak_20_2017.pdf. Pristupljeno 7. kolovoza 2019.

Sahavirta, H. (2019). *Set the Wheels in Motion – Clarifying “green library” as a Goal for Action*. Predstavljeno na IFLA WLIC: Libraries: dialogue for change, Session 166 - Libraries and Sustainability: Examples, Supporters, Educators - IFLA & Environment, Sustainability and Libraries Special Interest Group (ENSULIB), Atena. Dostupno na: <http://library.ifla.org/2568/1/166-sahavirta-en.pdf>. Pristupljeno 27. kolovoza 2019.

Sustainable library. (bez dat.). U *ODLIS*, https://www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_s.aspx#sustainablelib. Pristupljeno 16. srpnja 2019.

UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. (1994). http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/UNESCOv_manifest_za_narodne_knjiznice.htm. Pristupljeno 16. srpnja 2019.

Vrdoljak Raguž, I., Hazdovac, K. (2014). Društveno odgovorno poslovanje i hrvatska gospodarska praksa. *Oeconomica Jadertina*, 4 (1), 40-58. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/130001>. Pristupljeno 16. srpnja 2019.

Zagrebačka banka (2014). *Eko knjižnica: za prijateljstvo s prirodom*, <https://www.mojzabastart.hr/home/eko-knjiznica-za-prijateljstvo-s-prirodom>. Pristupljeno 29. srpnja 2019.

9. Prilozi

9.1. Anketni upitnik

Razvoj narodnih knjižnica u Hrvatskoj prema zelenim knjižnicama

Poštovani,

ovaj upitnik provodi se u svrhu izrade diplomskog rada na studiju bibliotekarstva na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Cilj je rada istražiti razvoj narodnih knjižnica u Hrvatskoj prema zelenim knjižnicama. Namijenjen je ispunjavanju od strane ravnatelja samostalnih knjižnica, voditelja knjižnica u sastavu odnosno područnih knjižnica te koordinatora ogranaka narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj. Pitanja koja slijede odnose se na narodnu knjižnicu kojom upravljate, a tematski su podijeljena na tri kategorije: zgrada knjižnice, poslovanje zelene knjižnice te knjižnične usluge.

Ispunjavanje upitnika traje oko 5 minuta.

U slučaju bilo kakvih nejasnoća možete se obratiti na e-mail azecevic@ffzg.hr.

Unaprijed hvala na izdvojenom vremenu!

Studentica: Ana Zečević

Mentor: dr.sc. Radovan Vrana, izv. prof.

Naziv narodne knjižnice:

Adresa:

Tip knjižnice:

- Samostalna
- U sastavu
- Područna
- Ogranak

Vaša funkcija:

- ravnatelj
- voditelj
- koordinator
- druga funkcija: _____

Zgrada knjižnice

1. Zgrada knjižnice posjeduje certifikat za zelenu gradnju.

- DA
- NE

2. Ukoliko ste na prethodno pitanje odgovorili negativno, planira li se izgradnja nove knjižnične zgrade s certifikatom za zelenu gradnju?

- DA
- NE

3. Koje mjere štednje energije već primjenjujete u zgradi knjižnice? (moguće je označiti više odgovora)

- automatska regulacija rashladnih uređaja (isključivanje kada u knjižnici nema korisnika niti zaposlenih, tj. kada je knjižnica prazna)
- automatska regulacija grijanja (isključivanje kada u knjižnici nema korisnika niti zaposlenih, tj. kada je knjižnica prazna)
- senzori za svjetlo
- štedne žarulje
- prirodna ventilacija
- korištenje obnovljivih izvora energije
- ostalo: _____

Poslovanje zelene knjižnice

4. Ima li knjižnica na svojoj mrežnoj stranici oznaku zelene knjižnice?

DA

NE

5. Koja od sljedećih načela „zelenog ureda“ knjižnica već primjenjuje? (moguće je označiti više odgovora)

odvajanje papira za reciklažu

isključivanje računala za vrijeme pauze

štednja papira i tinte (obostrani ispis, izbjegavanje ispisa i sl.)

nekorištenje jednokratne plastike (plastične čaše i dr.)

ostalo: _____

6. Suraduje li knjižnica s ustanovama, udrugama i pojedincima iz područja ekologije?

DA

NE

7. Ukoliko je Vaš odgovor na prethodno pitanje bio negativan, molimo Vas preskočite ovo pitanje. Ukoliko je Vaš odgovor na prethodno pitanje bio pozitivan, molimo Vas da navedete s kim knjižnica suraduje u provođenju zelenih knjižničnih programa. (moguće je označiti više odgovora)

s osnovnim i srednjim školama

s fakultetima

s udrugama

s pojedinim stručnjacima

s drugim knjižnicama

s gradom

s općinom

ostalo: _____

8. Procijenite koliko dobro ste upoznati s konceptom zelene knjižnice.

Nisam upoznat/a 1 2 3 4 5 Odlično

Knjižnične usluge

9. Knjižnica posjeduje tiskanu i/ili elektroničku građu iz područja zaštite i očuvanja okoliša.

- DA
- NE

10. Knjižnica je uključena u neki od postojećih projekata i programa za zelenu knjižnicu (Pokrenimo zelene knjižnice, Zelene knjižnice za zeleni Zagreb, ZeeK i dr.).

- DA
- NE

11. Ukoliko je Vaš odgovor na prethodno pitanje bio pozitivan, molimo Vas da navedete naziv projekta ili programa.

12. Ukoliko ste pozitivno odgovorili na 10. pitanje, molimo preskočite ovo pitanje. Ukoliko je Vaš odgovor na 10. pitanje bio negativan, planira li se knjižnica uključiti u projekte za zelenu knjižnicu?

- DA
- NE

13. Organizira li knjižnica događanja ekološke tematike?

- DA
- NE

14. Ukoliko je Vaš odgovor na prethodno pitanje bio pozitivan, molimo Vas da navedete koja događanja ekološke tematike su već održana ili se provode. (moguće je označiti više odgovora)

- predavanja
- seminari
- tribine za javnost
- izložbe

- radionice
- projekcije filmova
- predstave
- ostalo: _____

15. Promovira li knjižnica svoje zelene aktivnosti?

- DA
- NE

16. Ukoliko je Vaš odgovor na prethodno pitanje bio pozitivan, molimo Vas da navedete gdje knjižnica promovira svoje zelene aktivnosti. (moguće je označiti više odgovora)

- na svojoj mrežnoj stranici
- na društvenim mrežama
- u newsletteru
- na plakatima
- ostalo: _____

17. Prema Vašem mišljenju, koliko je važno da se narodne knjižnice svojim uslugama (zbirkama i organiziranjem događanja) uključe u izobrazbu o zaštiti okoliša?

Potpuno nevažno 1 2 3 4 5 Vrlo važno

18. Ocijenite zanimanje zaposlenika za zelene knjižnične usluge.

Potpuno nezainteresirani 1 2 3 4 5 Vrlo zainteresirani

19. Što bi još Vaša knjižnica mogla napraviti kako bi postala zelena knjižnica?

9.2. Popis slika

Slika 1. Logo koprivničke Zelene knjižnice, autor Alen Pavlović

Slika 2. Logo poljoprivredne i zelene knjižnice PZK

Slika 3. Logo Zelena knjižnica za zeleni Zagreb

Razvoj narodnih knjižnica u Hrvatskoj prema zelenim knjižnicama

Sažetak

Ovaj rad posvećen je pokretu zelenih knjižnica u Hrvatskoj, s naglaskom na narodne knjižnice. U radu je posebno izdvojeno sedam narodnih knjižnica u Hrvatskoj koje su se tijekom 2018. i 2019. godine istaknule svojim aktivnostima i programima usmjerenima prema promicanju održivog načina života i razvijanju zelene pismenosti. To su: Knjižnica i čitaonica "Fran Galović" Koprivnica, Gradska knjižnica Slavka Kolara Čazma, Knjižnice grada Zagreba s projektom *Zelena knjižnica za zeleni Zagreb*, Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, Gradska knjižnica Vukovar, Gradska knjižnica Rijeka te Gradska knjižnica "Franjo Marković" Križevci. Provedeno je istraživanje kojim su ispitana tri elementa zelene knjižnice - zgrada knjižnice, poslovanje zelene knjižnice te knjižnične usluge. Nastojalo se utvrditi koje od navedenih elemenata su narodne knjižnice u Hrvatskoj usvojile te što namjeravaju činiti kako bi se približile konceptu zelene knjižnice. U istraživanju su sudjelovale 82 narodne knjižnice u Hrvatskoj.

Ključne riječi: zelene knjižnice, narodne knjižnice, održivi razvoj, ekologija

The development of public libraries in Croatia towards green libraries

Summary

This paper deals with the Green Library Movement in Croatia and places an emphasis on public libraries. The paper specifically singles out seven public libraries in Croatia, which are highlighted by their promotional activities, sustainable lifestyle programs and their development of green literacy in 2018 and 2019. These are: Public library „Fran Galović“ in Koprivnica, City Library “Slavko Kolar” in Čazma, Zagreb City Libraries with project *Green Library for Green Zagreb*, City and University Library in Osijek, City Library Vukovar, City Library Rijeka, and City Library "Franjo Marković" in Križevci. The aim of the study was to identify three elements of a green library - the library building, the green business and library services. The examination sought to determine which elements of the green library have been adopted by the public libraries of Croatia and how they intend to put the concept of the green library into practice. The survey included 82 public libraries.

Key words: green libraries, public libraries, sustainable development, ecology